

“Прогрес неможливий без змін, а ті, хто не може змінити мислення, не здатні змінити нічого!”

Бернард Шоу

Мета

Методологічний Бюлетень видається Міністерством Фінансів України на регулярній основі з січня 2025 р. та містить інформацію щодо національних та світових тенденцій у сфері протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ПВК/ФТ/ФР). Розроблено для суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ), регуляторів та правоохоронних органів.

Містить актуальні дані про нові методи та схеми ВК і ФТ, що дозволяє СПФМ адаптувати свої процедури моніторингу та контролю.

Для регуляторів та правоохоронних органів є інструментом для розробки ефективних стратегій боротьби з ВК, включаючи навчання та координацію дій між різними установами для забезпечення належної співпраці та обміну інформацією.

Звіти міжнародних організацій та окремих юрисдикцій

Побудова ефективних стратегій протидії шахрайству: методологічні рекомендації ОЕСР¹

Документ, підготовлений Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), є комплексною методологією, спрямованою на формування сучасної системи оцінювання, моніторингу та безперервного вдосконалення стратегій запобігання та протидії шахрайству. Його основна ідея полягає у тому, що ефективна державна політика у сфері протидії шахрайству не може обмежуватися лише розробленням стратегічного документа або плану заходів. Навпаки, стратегія протидії шахрайству повинна функціонувати як безперервний цикл управління, у межах якого планування, реалізація, моніторинг, оцінювання, аналіз отриманих результатів та перегляд заходів є взаємопов'язаними процесами, що забезпечують адаптацію державної політики до постійно змінюваних ризиків шахрайства. Документ спрямований насамперед на органи, відповідальні за координацію реалізації стратегій протидії шахрайству (зокрема Служба координації боротьби із шахрайством (AFCOS) у державах-членах ЄС), однак запропонована методологія є універсальною та може застосовуватися до національних, секторальних, регіональних або інституційних стратегій протидії шахрайству.

Автори виходять із того, що сучасне шахрайство набуває дедалі більш складного, організованого та технологічного характеру. Воно дедалі частіше пов'язане з цифровими технологіями, транскордонними фінансовими схемами, організованою злочинністю та

¹ https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2026/07/evaluating-updating-and-monitoring-anti-fraud-strategies_4220631d/4b442c1a-en.pdf

використанням складних механізмів незаконного привласнення державних коштів. Одночасно уряди змушені працювати в умовах обмежених бюджетних ресурсів, високого рівня державного боргу та необхідності забезпечувати ефективне використання публічних фінансів. За таких умов боротьба із шахрайством перестає бути виключно правоохоронним питанням і перетворюється на один із ключових компонентів системи належного врядування, управління державними фінансами та забезпечення довіри громадян до державних інституцій. Саме тому ОЕСР наголошує, що політика протидії шахрайству повинна ґрунтуватися не лише на реагуванні на вже вчинені правопорушення, а насамперед на системному управлінні ризиками, профілактиці, ранньому виявленні загроз та постійному вдосконаленні механізмів державного управління.

Особливу увагу документ приділяє формуванню стратегічного підходу до протидії шахрайству. Методологія визначає, що будь-яка ефективна стратегія протидії шахрайству повинна починатися із комплексного аналізу проблеми, який включає проведення оцінки ризиків шахрайства, визначення його масштабів, характеру та найбільш уразливих напрямів використання державних коштів. Одночасно здійснюється аналіз інституційного середовища, чинного законодавства, існуючих процедур контролю, рівня взаємодії між державними органами, наявних ресурсів та інших факторів, що можуть як сприяти, так і перешкоджати ефективній реалізації майбутньої стратегії. Лише після завершення такого аналізу формується сама стратегія, визначаються її стратегічні та операційні цілі, встановлюються пріоритети, розробляється план заходів, визначаються відповідальні органи, джерела фінансування та механізми контролю за виконанням. Документ наголошує, що саме якість підготовчого етапу визначає ефективність усієї подальшої політики у сфері протидії шахрайству.

Важливою особливістю методології є інтеграція системи моніторингу та оцінювання ще на стадії розроблення стратегії. ОЕСР зазначає, що однією з найбільш поширених проблем більшості держав є ситуація, коли механізми оцінювання створюються вже після початку реалізації стратегії або навіть після її завершення. Такий підхід не дозволяє об'єктивно оцінити досягнуті результати, оскільки відсутні базові показники, початкові значення індикаторів та належна система збору інформації. Саме тому автори рекомендують одночасно із формуванням стратегічних цілей визначати систему показників, встановлювати базові значення, проміжні орієнтири, цільові показники, джерела інформації, періодичність збору даних та відповідальних виконавців. Це дозволяє не лише контролювати виконання окремих заходів, а й оцінювати реальний вплив стратегії на зменшення ризиків шахрайства та ефективність державної політики.

Документ широко використовує концепцію «Теорія змін» та логічної моделі результатів, яка дозволяє побудувати причинно-наслідковий зв'язок між вкладеними ресурсами, реалізованими заходами, безпосередніми результатами, проміжними змінами та кінцевим впливом політики протидії шахрайству. Такий підхід забезпечує чітке розуміння того, яким чином конкретні заходи повинні призводити до досягнення стратегічних цілей. Теорія змін також дозволяє визначити ключові припущення, від яких залежить успішність реалізації стратегії, а також врахувати зовнішні фактори, що можуть впливати на досягнення очікуваних результатів. Автори підкреслюють, що без чіткої логічної моделі неможливо якісно оцінити ефективність державної політики, оскільки відсутній механізм пояснення причинно-наслідкових зв'язків між проведеними заходами та отриманими результатами.

Одним із центральних елементів методології є система показників ефективності. ОЕСР пропонує використовувати комплексну багаторівневу модель індикаторів, яка охоплює показники ресурсів, показники виконання заходів, показники результативності та показники довгострокового впливу. При цьому автори наголошують, що у більшості держав система моніторингу досі зосереджується переважно на адміністративній звітності та кількісному обліку виконаних заходів, наприклад кількості проведених тренінгів, підготовлених документів або створених інформаційних систем. Натомість справжня ефективність політики протидії шахрайству повинна вимірюватися за допомогою показників, які відображають фактичні зміни у функціонуванні державної системи: покращення міжвідомчої взаємодії,

зростання рівня виявлення шахрайства, підвищення ефективності розслідувань, зміцнення культури доброчесності, зростання рівня довіри до державних органів, покращення використання механізмів повідомлення про порушення та реальне скорочення масштабів шахрайства. Саме такі показники дозволяють оцінити не лише виконання заходів, а й досягнення кінцевої мети державної політики.

Значний обсяг документа присвячено методології проведення оцінювання стратегій протидії шахрайству. ОЕСР рекомендує використовувати міжнародні критерії оцінювання DAC, які передбачають аналіз релевантності, узгодженості, результативності, ефективності використання ресурсів, впливу та сталості реалізованої політики. Документ докладно пояснює, які питання повинні аналізуватися в межах кожного критерію, які джерела інформації можуть використовуватися, які методи збору даних є найбільш доцільними та які підходи дозволяють найбільш об'єктивно оцінити досягнуті результати. Окремо розглядаються проміжне та підсумкове оцінювання. Проміжне оцінювання розглядається як інструмент своєчасного внесення змін до стратегії ще під час її реалізації, тоді як фінальне оцінювання повинно забезпечити накопичення інституційного досвіду, визначення успішних практик, виявлення системних недоліків та формування основи для наступного стратегічного циклу. Для оцінювання рекомендується використовувати як якісні, так і кількісні методи дослідження, включаючи аналіз адміністративних даних, експертні оцінки, соціологічні дослідження, економетричний аналіз, методи контрфактичного оцінювання, рандомізовані контрольовані дослідження, аналіз витрат та результатів, а також спеціальні підходи до вимірювання фінансових втрат від шахрайства.

Окремий розділ присвячений питанням оновлення стратегій протидії шахрайству. Методологія виходить із принципу, що жодна стратегія не повинна залишатися незмінною протягом усього періоду реалізації. Будь-які результати моніторингу, висновки оцінювання або нові оцінки ризиків повинні автоматично використовуватися як підстава для перегляду стратегічних документів. Оновлення може включати уточнення стратегічних та операційних цілей, перегляд показників ефективності, зміну строків реалізації окремих заходів, перерозподіл фінансових та людських ресурсів, включення нових механізмів реагування на сучасні форми шахрайства, удосконалення міжвідомчої координації або внесення змін до плану заходів. Автори наголошують, що саме здатність системи швидко адаптуватися до нових загроз є одним із ключових критеріїв ефективності сучасної політики протидії шахрайству.

Документ також детально розглядає питання організації системи моніторингу. Моніторинг визначається як безперервний процес збору, аналізу та узагальнення інформації про хід реалізації стратегії. Він має забезпечувати своєчасне виявлення відхилень від запланованих результатів, затримок у виконанні заходів, нових ризиків та організаційних проблем. При цьому ОЕСР підкреслює, що моніторинг не повинен обмежуватися формальним збором статистичної інформації. Його головним призначенням є підтримка управлінських рішень, своєчасне коригування політики та забезпечення постійного організаційного навчання. Важливими елементами ефективної системи моніторингу визначаються регулярність звітності, стандартизовані процедури збору інформації, незалежна перевірка достовірності даних, використання як кількісних, так і якісних джерел інформації, а також можливість оперативного реагування на виявлені проблеми.

Значну увагу автори приділяють інституційній моделі управління стратегіями протидії шахрайству. Документ рекомендує створення центрального координуючого органу, який відповідатиме за організацію моніторингу, координацію взаємодії між усіма виконавцями, перевірку якості отриманих даних, підготовку консолідованих звітів, організацію проведення оцінювань та координацію процесу оновлення стратегії. Водночас безпосередні виконавці повинні нести відповідальність за реалізацію конкретних заходів, збір первинної інформації та регулярне звітування через визначених координаторів. Такий підхід забезпечує одночасно централізоване стратегічне управління та належний рівень відповідальності кожного виконавця за досягнення визначених результатів.

Важливим компонентом сучасної політики протидії шахрайству ОЕСР вважає відкритість, прозорість та залучення широкого кола заінтересованих сторін. Документ рекомендує активно використовувати потенціал громадянського суспільства, академічної спільноти, бізнесу, засобів масової інформації та самих громадян для здійснення незалежного моніторингу, формування зворотного зв'язку, виявлення нових ризиків та оцінювання ефективності державної політики. Одночасно автори наголошують на необхідності побудови виваженої комунікаційної політики. Поширення інформації про результати реалізації стратегії повинно підвищувати довіру суспільства, демонструвати досягнуті результати та стимулювати подальші реформи, але при цьому уникати створення враження, що шахрайство є масовим або соціально прийнятним явищем. Комунікація має бути достовірною, зрозумілою, орієнтованою на різні цільові аудиторії та пов'язаною із конкретними досягненнями державної політики.

Завершуючи методологію, ОЕСР пропонує низку практичних інструментів для її безпосереднього застосування. До документа включено зразок анкети для проведення оцінювання стратегії протидії шахрайству, каталог показників результативності та довгострокового впливу, а також детальний контрольний перелік для перегляду стратегії протидії шахрайству та плану заходів. Сукупність запропонованих підходів формує цілісну систему стратегічного управління протидією шахрайству, яка

дозволяє перейти від формального виконання окремих заходів до безперервного вдосконалення державної політики на основі доказів, регулярного аналізу результативності, системного управління ризиками та постійного організаційного навчання. Саме такий підхід, на думку ОЕСР, забезпечує довгострокове зміцнення доброчесності публічного сектору, ефективніший захист державних фінансів і підвищення стійкості держав до сучасних форм шахрайства.

Висновки:

- **Система моніторингу та оцінювання повинна проектуватися одночасно зі стратегією, а не створюватися після початку її реалізації.** Необхідно одразу визначати базові значення показників, джерела даних, відповідальних виконавців, індикатори результативності та механізми регулярного збору інформації.
- **Оцінювання має бути орієнтоване не на виконання заходів, а на досягнення реальних результатів.** Державам рекомендується переходити від вимірювання кількості проведених заходів до оцінювання фактичного зниження ризиків шахрайства, підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії, розвитку культури доброчесності та зміцнення довіри до державних інституцій.
- **Оновлення стратегії протидії шахрайству повинно здійснюватися на основі доказів.** Результати моніторингу, оцінювання та нових оцінок ризиків мають систематично використовуватися для перегляду стратегічних цілей, індикаторів, ресурсного забезпечення та заходів реагування на нові загрози.
- **Ефективність політики протидії шахрайству значною мірою залежить від належної системи управління та прозорості.** Доцільно створити центральний координаційний орган, відповідальний за моніторинг і оцінювання, забезпечити стандартизовану міжвідомчу звітність, а також регулярно оприлюднювати результати реалізації стратегії із залученням громадянського суспільства та інших заінтересованих сторін.

Оцінка контролю підсанкційних публічних посадових осіб: методологія застосування цільових фінансових санкцій ²

Документ, підготовлений Підрозділом фінансової розвідки Латвії (ПФР Латвії), є комплексним методологічним документом, присвяченим практичному застосуванню одного з найскладніших елементів режиму міжнародних санкцій – визначенню контролю підсанкційної особи над юридичною особою, яка сама не включена до санкційних списків. Документ має на меті забезпечити однакове та юридично обґрунтоване застосування цільових фінансових санкцій відповідно до законодавства Європейського Союзу, усунути неоднакову практику тлумачення поняття контролю та сформуванню єдиний підхід до оцінки ситуацій, коли можливий контроль здійснюється високопосадовими державними службовцями, включеними до санкційних списків. Особливу увагу приділено державним органам та державним підприємствам білорусі, однак автори прямо зазначають, що запропоновані методологічні підходи однаковою мірою можуть застосовуватися і щодо росії та інших держав із подібною моделлю державного управління.

Документ розпочинається з пояснення ролі цільових фінансових санкцій у системі забезпечення міжнародної безпеки та підтримання міжнародного правопорядку. Наголошується, що відповідно до законодавства Європейського Союзу та національного законодавства Латвії обов'язок виконання міжнародних санкцій покладається на всіх суб'єктів. При цьому підкреслюється, що цільові фінансові санкції передбачають не лише замороження активів осіб, безпосередньо включених до санкційних списків, але й активів будь-яких юридичних або фізичних осіб, які перебувають у їхній власності чи під їхнім контролем. Саме оцінка фактичного контролю над юридичними особами визнається одним із найбільш складних практичних питань санкційного комплаєнсу, оскільки в багатьох випадках контроль реалізується не через формальне володіння корпоративними правами, а шляхом використання владних, адміністративних або політичних повноважень. ПФР зазначає, що саме неоднакове трактування цього поняття призводило до різної практики застосування санкцій у Латвії, що й обумовило необхідність підготовки окремого методологічного документа.

Окремий розділ присвячений нормативній основі оцінювання контролю в санкційному законодавстві Європейського Союзу. Документ детально аналізує положення Регламенту Ради (ЄС) № 269/2014 та Регламенту № 765/2006, які встановлюють обов'язок заморожувати активи не лише безпосередньо підсанкційних осіб, а й усіх юридичних осіб, що перебувають під їхнім контролем. Особлива увага приділяється змінам, внесеним до Регламенту № 269/2014 у жовтні 2025 року, коли поняття «володіння» та «контроль» уперше були безпосередньо закріплені у самому тексті нормативного акта. Документ наголошує, що це стало важливим кроком до гармонізації практики застосування санкцій, адже раніше відповідні критерії містилися переважно у роз'ясненнях Європейської Комісії та документах Ради ЄС. Водночас підкреслюється, що перелік критеріїв контролю не є вичерпним, а кожна ситуація повинна аналізуватися з урахуванням усіх фактичних обставин конкретної справи. Якщо хоча б один із критеріїв контролю підтверджується, презюмується, що юридична особа перебуває під контролем підсанкційної особи, якщо інше не буде доведено. Окремо зазначається, що встановлення контролю над материнською компанією автоматично поширюється і на її дочірні підприємства, що суттєво розширює сферу застосування санкційних обмежень.

Значна частина документа присвячена формуванню спеціальних принципів оцінювання контролю у випадках, коли санкції застосовані до високопосадових державних службовців. ПФР звертає увагу, що політична система білорусі характеризується високою концентрацією влади в руках Президента, однак навіть за таких умов не можна автоматично вважати, що всі державні органи, державні підприємства або інші юридичні особи перебувають під його

контролем у розумінні санкційного законодавства. Автори наголошують, що цільові фінансові санкції мають персональний характер і спрямовані на зміну поведінки конкретних осіб, а не на встановлення комплексної економічної блокади держави чи повне припинення діяльності її інституцій. Саме тому навіть щодо керівника авторитарної держави оцінка контролю повинна здійснюватися виключно на підставі конкретних юридичних повноважень, механізмів прийняття рішень, можливостей впливу на діяльність юридичної особи та інших доказів фактичного контролю. Документ підкреслює, що застосування санкцій не повинно призводити до паралізації виконання органами державної влади їхніх базових публічних функцій, таких як адміністрування податків, здійснення соціальних виплат, забезпечення функціонування центрального банку чи інших ключових державних інституцій.

ПФР формулює низку фундаментальних принципів оцінювання контролю, які повинні застосовуватися всіма суб'єктами під час реалізації санкційного законодавства. Насамперед наголошується на необхідності індивідуального аналізу кожної ситуації, навіть якщо йдеться про аналогічні державні органи чи підприємства. Водночас визнається, що інформація про механізми державного управління в авторитарних країнах часто є обмеженою, тому контроль має встановлюватися лише тоді, коли існують достатні об'єктивні підстави вважати, що підсанкційна особа дійсно здатна визначати діяльність відповідної юридичної особи. При цьому оцінювання повинно здійснюватися виключно відповідно до критеріїв, визначених законодавством ЄС та офіційними роз'ясненнями європейських інституцій, із постійним урахуванням того, що санкції мають бути пропорційними, адресними та не повинні виходити за межі своєї основної мети.

Практична частина документа побудована у вигляді детального аналізу конкретних прикладів, що дозволяє продемонструвати логіку застосування критеріїв контролю в реальних ситуаціях. Насамперед розглядаються випадки, коли ПФР визнав наявність контролю достатньо доведеною. До таких прикладів віднесено низку білоруських державних підприємств, спортивних організацій, державних установ та окремих латвійських юридичних осіб, активи яких були правомірно заморожені саме через встановлений контроль із боку підсанкційних білоруських посадовців. Документ містить перелік таких юридичних осіб із зазначенням конкретної підсанкційної особи, яка здійснює відповідний контроль, що на практиці демонструє застосування сформульованої методології.

Найбільш детально проаналізовано діяльність Управління справами Президента білорусі. ПФР встановив, що Президент білорусі має законодавчо закріплені повноваження створювати, реорганізовувати та ліквідовувати цей орган, призначати його керівництво, визначати порядок використання його активів і фактично контролювати його діяльність. Саме ці повноваження відповідають критеріям контролю, визначеним законодавством ЄС, а тому Управління справами Президента було визнано юридичною особою, що перебуває під контролем підсанкційної особи. Водночас ПФР пояснює, що цей контроль автоматично поширюється на всі підприємства, які перебувають у підпорядкуванні або власності відповідного органу, включаючи компанії у сферах готельного бізнесу, торгівлі, сільського господарства та інших секторів економіки. Документ ілюструє цей механізм окремою схемою, яка демонструє поширення контролю через корпоративну структуру.

Інший важливий приклад стосується державних підприємств, власником яких виступає відповідне міністерство. Документ пояснює, що якщо міністр сам включений до санкційного списку і має законодавчі повноваження призначати більшість членів керівних органів державної компанії, така компанія може вважатися такою, що перебуває під його контролем. Водночас ПФР принципово відмежовує таку ситуацію від випадків, коли Президент лише призначає міністра. Сам факт призначення міністра Президентом не означає автоматичного контролю Президента над усім міністерством або всіма державними підприємствами, що йому підпорядковуються. Таким чином документ формує важливий принцип, відповідно до якого необхідно аналізувати не політичну ієрархію як таку, а конкретні юридичні механізми впливу на діяльність відповідної юридичної особи.

Окремо розглянуто випадок створення деревообробного холдингу «Івацевичдрев», коли Президент білорусі власним рішенням визначив передачу пакетів акцій кількох державних підприємств до нового холдингу. ПФР детально проаналізував президентський указ, рішення зборів акціонерів та корпоративні документи, встановивши, що збори акціонерів фактично лише реалізували рішення Президента без можливості його змінити. На цій підставі було зроблено висновок, що Президент здійснював фактичний контроль як над зборами акціонерів, так і над процесом розпорядження активами відповідних підприємств, що є достатньою підставою для поширення санкційного режиму на таких юридичних осіб. Документ підкреслює, що вирішальне значення має саме можливість одноосібно визначати долю активів та корпоративної структури підприємства, незалежно від формального оформлення відповідних рішень.

Не менш докладно документ аналізує приклади, коли ПФР не встановив наявності контролю. Найхарактернішим випадком є державні підприємства, які перебувають у підпорядкуванні міністерств, якщо ні саме міністерство, ні його керівник, ні відповідне підприємство не

включені до санкційних списків. ПФР підкреслює, що навіть якщо Президент призначає міністра, цього недостатньо для висновку про контроль над усіма підприємствами відповідного міністерства. Для встановлення контролю необхідні додаткові обставини, такі як право Президента безпосередньо призначати керівників підприємств, визначати їхню корпоративну стратегію, ухвалювати рішення щодо інвестицій, кадрової політики, структури управління чи розпорядження активами. За відсутності таких фактів застосування санкцій вважається необґрунтованим. Таким чином документ фактично встановлює високий стандарт доказування контролю та застерігає від надмірного розширення санкційних обмежень.

Окремий розділ присвячено державним органам, які виконують базові функції державного управління, зокрема Національному банку білорусі та Раді Міністрів. Документ детально аналізує їхній правовий статус, механізми призначення керівництва та обсяг президентських повноважень. Попри те, що Президент білорусі призначає керівництво цих органів, затверджує окремі рішення та здійснює значний політичний вплив, ПФР доходить висновку, що це саме по собі не означає їхнього контролю у значенні

Висновки:

- **Оцінка контролю повинна ґрунтуватися виключно на конкретних юридичних і фактичних обставинах кожної справи.** Сам факт перебування високопосадовця під санкціями або його політичний вплив не є достатньою підставою для автоматичного поширення санкцій на всі державні органи чи підприємства.
- **Компетентним органам і суб'єктам фінансового моніторингу доцільно застосовувати багатофакторний аналіз контролю,** перевіряючи право призначення керівництва, можливість визначати корпоративну стратегію, розпоряджатися активами, контролювати голосування акціонерів або іншим чином здійснювати вирішальний вплив на юридичну особу.
- **Під час співпраці з державними підприємствами білорусі та росії необхідно проводити поглиблену санкційну перевірку,** оскільки формальний державний статус компанії сам по собі не визначає її санкційний статус, але окремі особливості корпоративного управління можуть свідчити про контроль із боку підсанкційних посадових осіб.
- **Для забезпечення однакового застосування санкцій державам доцільно спиратися на офіційні роз'яснення Європейської Комісії та практику компетентних органів ЄС,** регулярно переглядаючи оцінку контролю у разі зміни корпоративної структури, законодавства або фактичних повноважень підсанкційних осіб.

санкційного законодавства. Автори наголошують, що такі органи виконують фундаментальні державні функції, а тому автоматичне поширення на них режиму цільових фінансових санкцій суперечило б природі санкційного механізму. Водночас підкреслюється, що окремі державні органи або компанії можуть прямо включатися до санкційних списків або підпадати під дію

секторальних санкцій Європейського Союзу, які встановлюють окремі обмеження щодо фінансових операцій, торгівлі чи надання послуг.

Завершується документ аналізом ролі Європейської Комісії у забезпеченні єдності практики застосування санкцій у державах-членах ЄС. ПФР зазначає, що під час прийняття окремих рішень вона враховувала офіційні письмові висновки Європейської Комісії щодо окремих державних підприємств, зокрема «Белорусской железной дороги» та «Российских железных дорог», які станом на липень 2026 року не визнавалися такими, що перебувають під контролем підсанкційних осіб. Документ наголошує, що використання таких офіційних роз'яснень сприяє однаковому застосуванню санкцій у всіх державах-членах Європейського Союзу та забезпечує вищий рівень правової визначеності для державних органів, фінансових установ і суб'єктів господарювання. При цьому ПФР підкреслює, що будь-яка оцінка контролю повинна залишатися динамічною і може бути переглянута у разі зміни корпоративної структури, законодавства або фактичних повноважень підсанкційних осіб.

Токенізація фінансових ринків: як блокчейн трансформує фінансову ринкову інфраструктуру³

Документ, підготовлений експертами Міжнародного валютного фонду, є комплексним дослідженням, присвяченим аналізу того, як токенизація фінансових активів і технологія розподілених реєстрів (DLT) можуть докорінно змінити архітектуру сучасної фінансової інфраструктури. Основна ідея дослідження полягає у тому, що розвиток токенизації не означає відмову від існуючих фінансових ринкових інфраструктур (FMIs), а передбачає їх глибоку трансформацію, у межах якої значна частина операційних функцій переходить до автоматизованого виконання за допомогою блокчейну та смартконтрактів, тоді як функції, пов'язані із забезпеченням юридичної визначеності, корпоративного управління, регуляторного нагляду, управління ризиками та підтримання фінансової стабільності, залишаються за спеціалізованими інституціями. Автори наголошують, що найбільш імовірною моделлю розвитку стане саме гібридна система, яка поєднає переваги цифрових технологій із перевіреними інституційними механізмами функціонування фінансових ринків.

Документ побудований навколо аналізу повного життєвого циклу фінансової операції, який охоплює емісію фінансового інструменту, торгівлю, кліринг, розрахунки та звітність. Автори детально пояснюють роль кожного з цих етапів у сучасній фінансовій системі та показують, які функції сьогодні виконують центральні депозитарії цінних паперів (CSDs), центральні контрагенти (CCPs), системи розрахунків за цінними паперами (SSSs) і торговельні репозиторії (TRs). Особлива увага приділяється тому, що вся сучасна фінансова інфраструктура побудована навколо забезпечення довіри між учасниками ринку шляхом централізованого ведення реєстрів, підтвердження прав власності, проведення клірингу, управління забезпеченням, організації остаточних розрахунків та накопичення регуляторної інформації. Саме ці функції дозволяють мінімізувати системний ризик та гарантувати належне функціонування фінансових ринків навіть під час кризових ситуацій.

Значний розділ документа присвячено характеристиці ризиків, які супроводжують фінансові операції протягом усього їхнього життєвого циклу. Документ детально аналізує юридичний ризик, який виникає через невизначеність правового статусу операцій або різне застосування законодавства у різних юрисдикціях; операційний ризик, пов'язаний із відмовами інформаційних систем, людськими помилками та кіберзагрозами; ризик зберігання активів, який виникає внаслідок недоліків у діяльності депозитаріїв або кастодіанів; розрахунковий ризик, коли одна зі сторін може виконати свої зобов'язання без отримання зустрічного виконання; кредитний ризик невиконання фінансових зобов'язань контрагентом; а також ризик ліквідності, що виникає через тимчасову неспроможність учасника своєчасно виконати

³ <https://www.imf.org/-/media/files/publications/wp/2026/english/wpiea2026136-source-pdf.pdf>

свої платіжні зобов'язання. Автори пояснюють, що саме фінансові ринкові інфраструктури сьогодні централізовано забезпечують управління всіма цими ризиками через використання механізмів *Delivery versus Payment* (поставка цінних паперів проти платежу, *DvP*), остаточності розрахунків, багатостороннього нетингу, систем початкової та варіаційної маржі, гарантійних фондів, процедур управління дефолтом учасників та проведення постійного моніторингу фінансової стійкості учасників ринку. Саме концентрація цих функцій у спеціалізованих інституціях забезпечує високий рівень довіри до фінансової системи.

Подальша частина дослідження присвячена безпосередньо технології токенизації фінансових активів. Автори визначають токенизацію як процес створення цифрового представлення фінансового активу у блокчейн-системі, де права власності, порядок передачі активів, умови здійснення операцій та окремі регуляторні вимоги можуть бути закладені безпосередньо у програмний код смартконтрактів. Детально пояснюються принципи функціонування блокчейнів, механізми досягнення консенсусу між учасниками мережі, роль вузлів (*nodes*), принципи роботи блокчейну з обмеженим доступом та блокчейну з відкритим доступом, а також особливості використання смартконтрактів як автоматизованих механізмів виконання фінансових операцій. Документ акцентує увагу на тому, що смартконтракти здатні автоматично виконувати великий обсяг операцій, які сьогодні здійснюються вручну або за участю фінансових посередників, включаючи передачу активів, зміну прав власності, проведення корпоративних дій, автоматичне нарахування доходів, контроль за дотриманням регуляторних вимог та виконання інших стандартних процедур. Разом із цим автори наголошують, що безпечність токенизованих активів визначається не самим блокчейном, а якістю програмної реалізації смартконтрактів, тому незалежний аудит програмного коду та його постійна перевірка стають критично важливими складовими нової фінансової інфраструктури.

Вагоме місце у документі займає аналіз моделей управління блокчейн-екосистемами. Автори розглядають управління через призму чотирьох взаємопов'язаних компонентів: механізмів консенсусу, процедур валідації транзакцій, політики доступу до мережі та процедур оновлення програмного забезпечення. Підкреслюється, що саме ці механізми визначають рівень децентралізації системи, ступінь її захищеності, можливість незалежної перевірки правильності виконання операцій, а також здатність мережі адаптуватися до нових технологічних або регуляторних вимог. Значна увага приділяється питанням масштабованості блокчейнів, використанню рішень другого рівня (*Layer 2*), криптографічних механізмів підтвердження правильності виконання обчислень та забезпеченню високої продуктивності мереж без втрати безпеки. Водночас автори підкреслюють, що зі зростанням кількості учасників суттєво ускладнюються процеси прийняття рішень щодо розвитку блокчейн-протоколів, а концентрація економічного впливу окремих великих учасників може негативно впливати на систему управління мережею.

Однією з найбільш концептуально важливих частин документа є аналіз можливих моделей архітектури токенизованої фінансової системи. Автори описують три потенційні моделі організації цифрової фінансової інфраструктури. Перша модель – *Single Ledger Model* – передбачає існування єдиного реєстру, у якому всі фінансові активи та всі учасники функціонують у межах одного блокчейну, що забезпечує максимально можливу автоматизацію процесів, повну атомарність виконання операцій та мінімізацію необхідності узгодження інформації між різними системами. Друга модель – *Compatible Ledger Model* – базується на існуванні кількох сумісних блокчейнів, взаємодію між якими забезпечує спеціальний координуючий механізм, що синхронізує проведення операцій між окремими реєстрами. Третя модель – *Common Ledger Model* – передбачає використання спільної інфраструктури-посередника, яка забезпечує взаємодію між різними реєстрами та нагадує сучасну систему використання центральних банків або кореспондентських банків у міжнародних розрахунках. Документ детально аналізує переваги, недоліки, рівень довіри, вимоги до управління та специфічні ризики кожної із цих моделей, доходючи висновку, що

універсального рішення не існує, а вибір конкретної архітектури залежатиме від структури фінансового ринку, регуляторного середовища та технічних можливостей окремих юрисдикцій.

Найбільшу практичну цінність дослідження становить аналіз того, які саме функції сучасних фінансових ринкових інфраструктур можуть бути автоматизовані у токенизованому середовищі, а які залишатимуться виключно інституційними. Автори демонструють, що ведення реєстрів прав власності, проведення розрахунків, передача заставного забезпечення, облік активів, корпоративні дії, окремі процеси звітності та інші стандартизовані операції можуть ефективно виконуватися безпосередньо смартконтрактами у блокчейні. Натомість функції, що потребують застосування дискреційних повноважень, юридичної оцінки, прийняття управлінських рішень у кризових ситуаціях, визначення параметрів управління ризиками, проведення процедур дефолту учасників, взаємодії з судами та регуляторами, а також забезпечення безперервності функціонування фінансової системи, не можуть бути повністю автоматизовані й потребують існування відповідальних юридичних осіб. Саме тому автори відкидають концепцію повної дезінтермедіації фінансових ринків і доводять, що технології змінюють не саму необхідність існування FMIs, а характер виконуваних ними функцій.

Окремо документ аналізує нові категорії ризиків, які виникають у процесі токенизації фінансових ринків. Поряд із суттєвим скороченням операційних витрат, пришвидшенням розрахунків та підвищенням прозорості виникають ризики, пов'язані з помилками у програмному коді смартконтрактів, компрометацією криптографічних ключів, кіберзагрозами, залежністю від зовнішніх джерел даних (оракулів), складністю оновлення блокчейн-протоколів, міжмережевою взаємодією, необхідністю забезпечення конфіденційності інформації та підтриманням масштабованості системи. Автори наголошують, що повноцінне функціонування токенизованої фінансової інфраструктури вимагатиме створення нових підходів до аудиту програмного забезпечення, управління цифровими ризиками, стандартизації блокчейн-рішень та забезпечення високого рівня кіберстійкості.

Висновки:

- **Токенизація не усуває фінансові ринкові інфраструктури, а трансформує їх функції.** Автоматизація через смартконтракти охоплюватиме насамперед стандартизовані операційні процеси, тоді як юридична відповідальність, нагляд, управління ризиками та кризове реагування залишатимуться функціями інституцій.
- **Для успішної токенизації необхідно насамперед модернізувати нормативно-правову базу.** Законодавство має забезпечити юридичне визнання токенизованих активів, смартконтрактів, остаточності розрахунків, правил управління цифровими реєстрами та відповідальності операторів інфраструктури.
- **Регуляторам доцільно орієнтуватися на створення гібридної моделі фінансової інфраструктури.** Поєднання традиційних FMIs із блокчейн-технологіями дозволяє отримати переваги автоматизації, одночасно зберігаючи фінансову стабільність, ефективний нагляд та належне управління ризиками.
- **Запровадження токенизованих фінансових ринків повинно супроводжуватися розвитком нових механізмів управління технологічними ризиками.** Пріоритетними напрямками є аудит смартконтрактів, стандартизація блокчейн-архітектур, забезпечення міжмережевої сумісності, кіберстійкість, захист конфіденційних даних та побудова ефективних моделей корпоративного управління цифровою інфраструктурою.

Підсумовуючи результати дослідження, автори доходять висновку, що еволюція фінансових ринкових інфраструктур відбуватиметься шляхом поступового перерозподілу функцій між традиційними інституціями та цифровими технологіями. Смартконтракти, блокчейн і токенизація здатні суттєво автоматизувати виконання стандартизованих процедур, скоротити кількість посередників, прискорити розрахунки, підвищити прозорість та ефективність

функціонування фінансових ринків. Проте забезпечення юридичної визначеності, відповідальності, регуляторного контролю, управління системними ризиками та підтримання довіри до фінансової системи залишатиметься прерогативою фінансових ринкових інфраструктур та державних інституцій. Саме тому найбільш реалістичною моделлю майбутньої фінансової системи автори вважають гібридну архітектуру, у якій технології та інституції взаємодоповнюють одна одну, забезпечуючи одночасно високий рівень ефективності, надійності та фінансової стабільності.

Глобальна економіка 2026: Випробування війною та технологічним бумом

4

Економічний звіт Банку міжнародних розрахунків малює складну картину глобальної економіки, яка демонструє вражаючу стійкість, але водночас стикається з безпрецедентними викликами, що накопичуються на горизонті. У 2025 році світова економіка зуміла поглинути значні підвищення тарифів та геополітичну невизначеність завдяки трьом ключовим факторам: нижчим ефективним тарифним ставкам, ніж очікувалося спочатку, переорієнтації торговельних потоків та готовності фірм поглинати витрати через зниження маржі. Одночасно хвиля оптимізму навколо штучного інтелекту стимулювала сплеск капітальних інвестицій в інфраструктуру ШІ, що підтримало зростання в Сполучених Штатах із позитивними наслідками вздовж глобальних ланцюгів постачання.

Проте ця стійкість зазнала серйозного випробування на початку 2026 року, коли закриття Ормузької протоки завдало масштабного удару по глобальних енергетичних поставках. Зростання цін на енергоносії знову виштовхнуло інфляцію далеко за межі цільових показників центральних банків, повторюючи сценарій постпандемічного інфляційного сплеску. Хоча конфлікт на Близькому Сході, здається, вщухає, економічні наслідки порушення поставок через Ормузьку протоку можуть зберігатися, оскільки повне відновлення фізичних поставок енергоносіїв потребує часу, а початкове зростання цін поширюється через ланцюги постачання.

Однією з найбільш тривожних тенденцій, що висвітлюються у звіті, є безпрецедентне зростання державного боргу до рівнів, близьких до післявоєнних максимумів у багатьох економіках. Протягом останніх десятиліть фіскальна політика агресивно розширювалася під час спадів, але часто не забезпечувала достатнього коригування під час відновлень. Це призвело до кумулятивного зростання державного боргу, яке тепер ускладнюється зростаючим тиском з боку старіння населення, оборонних витрат та змін клімату. У багатьох країнах спостерігається послаблення реакції первинного фіскального балансу на зростання боргу, що свідчить про втому від фіскальної консолідації та посилення політичної поляризації, яка ускладнює наروшування підтримки для консолідації.

Одночасно структура ринків суверенних облігацій зазнала значних змін. Небанківські фінансові установи, особливо хедж-фонди, відіграють дедалі більшу роль у посередництві державного боргу, часто використовуючи стратегії, що спираються на короткострокове фінансування на пільгових умовах. Це створило новий зв'язок фіскально-фінансової стабільності, де фінансові стреси можуть поширюватися швидко та широко через ринки фінансування, через кордони та між банками й небанківськими установами. Ліквідність ринку державних облігацій може здаватися достатньою протягом тривалих періодів, але раптово випаровуватися у відповідь на шоки, підвищуючи вартість запозичень. Як наслідок, фіскальний простір може скорочуватися задовго до досягнення меж, що впливають із довгострокових фундаментальних показників.

У цьому контексті центральні банки стикаються з трьома взаємопов'язаними викликами. По-перше, більш часте переоцінювання фіскального ризику та крихка ліквідність роблять

⁴ <https://www.bis.org/publ/arpdf/ar2026e.pdf>

суверенні дохідності більш волатильними. Таке переоцінювання може швидко посилити фінансові умови та вплинути на попит. Вплив на інфляцію є більш невизначеним: хоча слабший попит є дезінфляційним, переоцінка фіскального ризику може стати інфляційною, якщо вона спричиняє девальвацію обмінного курсу або порушує інфляційні очікування.

По-друге, високий державний борг ускладнює трансмісію монетарної політики. Коли державний борг високий, підвищення ставок збільшує державні процентні платежі та передає дохід власникам облігацій, що підтримує попит. Одночасно такі дії зменшують чисту вартість фінансових посередників, які тримають довгострокові облігації, потенційно обмежуючи їхню кредитну спроможність. Чисті ефекти для сукупного попиту та інфляції важко оцінити, і вони залежать від рівня боргу та структури погашення.

По-третє, дисфункція ринку може стати більш поширеною, спонукаючи центральні банки до втручання. Але повторні інтервенції через масштабні програми викупу активів або кредитні операції ризикують створити моральний ризик як для фінансових ринків, так і для суверенних позичальників. Вони можуть заохочувати надмірне прийняття ризику фінансовими посередниками та підривати фіскальну дисципліну. В інфляційному середовищі такі інтервенції можуть ускладнити завдання стабілізації інфляції.

Інфляційний імпульс, викликаний закриттям Ормузької протоки, є значним і може мати стійкі наслідки. Зростання цін на нафту на 67% до піку в 120 доларів за барель менш ніж за два тижні створило гостру нестачу на фізичних ринках. Ціни на пластмаси та добрива зросли на 30% та 50% відповідно, що вказує на поширення інфляційного тиску через ланцюги постачання. Азія, яка є найбільш залежною від поставок через Ормузьку протоку, зазнала непропорційно великих втрат виробництва.

Хоча існують пом'якшувальні фактори, включаючи більший запас потужностей на ринку праці та вищі політичні ставки порівняно з 2022 роком, ризики інфляції залишаються значними. Пам'ять про постпандемічний інфляційний сплеск ще свіжа, а з огляду на те, що для очищення дисбалансів на фізичних ринках нафти знадобиться кілька кварталів, можлива подальша волатильність цін на енергоносії. У свою чергу, інфляційні очікування можуть відкріпитися швидше, ніж у минулому.

Оптимізм навколо штучного інтелекту, який став важливим фактором стійкості глобальної економіки, може виявитися недовговічним, незважаючи на обіцянку майбутніх продуктивних зисків. Поточний сплеск капітальних витрат може виявитися нестійким, якщо вузькі місця в пропозиції стримуватимуть виробництво. Інтенсивна конкуренція за лідерство на ринку може сприяти переінвестуванню, як це спостерігалося в попередніх хвилях інновацій, збільшуючи ризик різкого розвороту, якщо віддача від ШІ розчарує.

Історичні епізоди інвестиційних бумів пропонують повчальні паралелі. Залізнична манія в Британії 1840-х років, ейфорія електрифікації наприкінці 1920-х та дотком-бум наприкінці 1990-х мали спільну рису: справжній технологічний прорив, який привабив капітал у обсягах, що перевищували те, що комерційна віддача могла в кінцевому підсумку виправдати. Ці епізоди завершувалися розворотом інвестицій, що спричиняло загальноекономічні рецесії.

Концентрація ризиків у приватному кредиті викликає занепокоєння, особливо враховуючи, що прямі кредитні фонди збільшили своє кредитування секторів ШІ та інформаційних технологій у чотири рази за останні п'ять років, до приблизно 15% їхніх портфелів.

Оцінки акцій залишаються підвищеними, особливо для фірм, що перебувають в ядрі розвитку ШІ. Довгострокове зростання прибутків для найбільших корпорацій значно перевищує нещодавні історичні орієнтири. Премії за ризик на найбільших американських акціях значно стиснулися з часів пандемії COVID-19, що вказує на зростаючу самовпевненість інвесторів та зменшення компенсації за прийняття ризику. Це створює потенціал для значної корекції ринку акцій, яка могла б мати більш значні макроекономічні наслідки сьогодні, ніж у минулому.

Звіт також глибоко аналізує роль стейблкоїнів та цифрових інновацій у трансформації грошової системи. Стейблкоїни виникли як приватні токени на публічних блокчейнах, які, на відміну від приватних мереж, є загальнодоступними і, в принципі, дозволяють будь-якому учаснику підтверджувати транзакції.

Однак сучасні схеми стейблкоїнів стикаються з низкою недоліків. Вони прагнуть підтримувати стабільну вартість відносно активу (зазвичай долара США), але, на практиці, їх вартість коливається. Крім того, поточна інфраструктура публічних дозволених блокчейнів демонструє фрагментацію і не може бути легко масштабована. Використання так званих нехостингових гаманців без перевірок "KYC" створює фундаментальні проблеми фінансової цілісності.

Якщо стейблкоїни будуть широко впроваджені, може виникнути низка макрофінансових наслідків. Кредитування, фінансова стабільність, трансмісія монетарної політики та фіскальний простір можуть бути порушені. Наприклад, збільшення попиту домогосподарств на стейблкоїни може зробити фінансування банків дорожчим і менш стабільним, що може послабити кредитну пропозицію та збільшити ризики для фінансової стабільності. Одночасно зростання попиту на суверенні облігації з боку емітентів стейблкоїнів може зменшити державні процентні витрати та створити фіскальний простір у країнах-емітентах.

В економіках з відносно слабкими макрофінансовими фундаментальними показниками високий попит на іноземні стейблкоїни може сприяти доларизації, потенційно підриваючи монетарний суверенітет. Доларизація через стейблкоїни ставить нові виклики, оскільки іноземні стейблкоїни надають легкодоступний заміник національних валют у юрисдикціях з обмеженнями на іноземні валютні депозити, а зростаючий попит на іноземні стейблкоїни може призвести до більш волатильних та потенційно більших потоків капіталу.

У відповідь на ці виклики звіт окреслює комплексну програму політичних дій. На фіскальному фронті критично важливо поставити державні фінанси на стійку траєкторію. У найближчій перспективі це означає, що заходи у відповідь на поточні енергетичні шоки повинні бути тимчасовими, цілеспрямованими та адаптованими. З часом це вимагає відновлення симетрії фіскальної політики з консолідацією під час сприятливих періодів, закріпленою надійними середньостроковими рамками. Склад консолідації має таке ж значення, як і її темпи, причому витрати повинні пріоритетувати сфери, які стимулюють зростання, розширюють базу оподаткування та приваблюють приватний капітал.

Для монетарної політики надзвичайно важливо зберігати пильність для закріплення інфляційних очікувань у світі з більш частими шоками пропозиції. Політики також повинні оцінювати вплив ШІ на зростання, фінансову стабільність та інфляцію. Стратегії монетарної політики повинні бути надійними в широкому діапазоні сценаріїв. Виклики можуть виникати через дедалі більше переплетення фіскальної та монетарної політики в умовах високого державного боргу.

Щодо політики фінансової стабільності, регуляторні рамки повинні адаптуватися до ризиків, пов'язаних з ШІ, включаючи кіберзагрози, для підвищення стійкості фінансової системи. Механізми підтримки ліквідності центральних банків залишаються критичними інструментами, але вони повинні бути тимчасовими, цілеспрямованими та оборотними.

Щодо цифрових інновацій, політики повинні діяти на двох фронтах. По-перше, влада повинна скоординовано вирішувати недоліки поточних схем стейблкоїнів, пом'якшувати ризик панічного вилучення коштів та зміцнювати фінансову цілісність. Те, чи будуть стейблкоїни використовуватися як грошоподібні чи інвестиційно-подібні активи, впливатиме на відповідний дизайн регуляторних заходів. По-друге, технологічні інновації слід використовувати для модернізації поточної дворівневої системи. Токенізація може будуватися

Висновки:

- **Історично високий рівень державного боргу** у поєднанні зі зростанням ролі хедж-фондів на ринках державних облігацій створив новий механізм поширення шоків. Це означає, що навіть незначні фіскальні потрясіння можуть миттєво випаровувати ліквідність, різко підвищуючи вартість запозичень та звужуючи фіскальний простір країн, що робить традиційні боргові стратегії значно більш ризикованими.
- **Закриття Ормузької протоки спричинило найбільший з часів 1970-х років шок пропозиції нафти**, що призвело до різкого зростання цін не лише на енергоносії, а й на добрива та напівпровідникові матеріали.
- **Оптимізм навколо штучного інтелекту підтримав глобальне зростання**, однак перегрів ринку, зростання непрозорого фінансування та висока концентрація капіталу створюють передумови для різкого розвороту тренду, що може спричинити ланцюгову реакцію у приватному кредитуванні та на фондових ринках.
- **Зростання популярності доларових стейблкоїнів створює ризики «цифрової доларизації»** для країн зі слабкою макроекономікою. Це не лише підриває здатність центральних банків проводити незалежну монетарну політику, але й створює новий канал для відтоку капіталів та ухилення від валютних обмежень, що особливо актуально для країн з високою інфляцією або політичною нестабільністю.

на архітектурі, закріплених резервами центральних банків, покращуючи функціональність через програмовані платформи.

Звіт підкреслює, що політики не повинні чекати, поки вразливості та виклики, що виникають, погіршаться. Ранні дії щодо зміцнення фіскальних рамок, фінансової стійкості та монетарної довіри збережуть простір для маневру в усіх політичних сферах. Зволікання зробить коригування більш дорогим і збільшить ймовірність того, що майбутні шоки змусять приймати складні рішення між ціновою стабільністю, фінансовою стабільністю та фіскальною стійкістю.

Цифрові інновації відкривають нові кордони для грошової системи, але керівний принцип залишається незмінним: довіра до грошей. Історія показує, що гроші - це набагато більше, ніж технологія; це інституційне досягнення, яке вимагає постійної уваги та адаптації.

У світі, де геополітичні конфлікти стають більш частими, економічні шоки - більш інтенсивними, а

технологічні трансформації - більш прискореними, вимога до політиків діяти проактивно, передбачливо та скоординовано стає як ніколи важливою. Майбутнє глобальної економічної стабільності залежить від здатності забезпечувати стійкість, яка перетворює виклики на можливості для сталого зростання та процвітання.

Податкові інспектори без кордонів: десять років успіху ⁵

Річний звіт ініціативи "Податкові інспектори без кордонів" (TIWB) за 2026 рік, спільно опублікований Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Програмою розвитку ООН, є свідченням зрілості та стратегічної еволюції однієї з найуспішніших ініціатив у сфері міжнародної податкової співпраці.

2025 рік став водночас підсумком першого десятиріччя діяльності TIWB та відправною точкою для її масштабного оновлення – переходу до моделі TIWB 2.0. Цей перехід було офіційно презентовано на Четвертій міжнародній конференції з фінансування розвитку (FFD4) у Севільї, Іспанія, де ініціативу було визнано частиною Платформи дій Севільї – 130 високоефективних ініціатив, спрямованих на впровадження Севільських зобов'язань у сфері фінансування сталого розвитку. Таке визнання на найвищому міжнародному рівні підкреслює ключову роль TIWB у глобальних зусиллях із мобілізації внутрішніх ресурсів, що є наріжним

⁵ https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2026/06/tax-inspectors-without-borders-annual-report-2026_a51b748b/22fc5338-en.pdf

каменем досягнення Цілей сталого розвитку ООН. В умовах зростаючого фіскального тиску, обмеженості офіційної допомоги на розвиток та посилення глобальних податкових норм, мобілізація внутрішніх доходів вийшла на передові позиції у порядку денному міжнародного розвитку, і TIWB пропонує унікальний практичний інструмент для вирішення цього завдання.

За десять років свого існування TIWB продемонструвала вражаючі та недвозначні результати, які підтверджують ефективність її підходу "навчання через дію". До кінця 2025 року загалом було реалізовано 165 програм у 71 країні-реципієнті, причому 51 програма була активною на момент завершення звітного періоду, що є рекордним показником за всю історію ініціативи.

Найбільш промовистим є показник додаткових податкових надходжень, що вже надійшли до бюджетів країн-учасниць. Завдяки роботі експертів TIWB вдалося мобілізувати 2,72 мільярда доларів США – це реальні кошти, які були спрямовані на фінансування інфраструктурних проєктів, соціальних програм, охорони здоров'я та освіти. Ще 7,67 мільярда доларів США становлять суми податкових дооцінок, тобто зобов'язань, визначених за результатами перевірок, які наразі перебувають на різних стадіях адміністративного або судового оскарження, але вже свідчать про суттєве підвищення якості податкового аудиту. Крім того, експертам вдалося анулювати збитків, що переносяться на майбутні періоди, на суму 2,53 мільярда доларів США, що є важливим досягненням, адже такі збитки часто використовуються транснаціональними корпораціями для маніпулювання податковими зобов'язаннями. Саме анулювання цих збитків свідчить про зростання професійної спроможності місцевих аудиторів виявляти та коригувати агресивні податкові схеми.

Особливу увагу привертає показник ефективності інвестицій: на кожен долар, вкладений у програми TIWB, припадає 125 доларів додаткових податкових надходжень. Така вражаюча віддача робить TIWB одним із найефективніших інструментів розвиткової допомоги у сфері державних фінансів. Для порівняння, більшість традиційних програм технічної допомоги мають значно скромніші мультиплікативні ефекти. Цей показник є вагомим аргументом для донорів, які шукають результативні напрямки інвестування у розвиток, особливо в умовах глобального скорочення бюджетів на офіційну допомогу розвитку.

Успішні приклади з африканських країн, наведені у звіті, ілюструють багатогранність впливу TIWB. У Єгипті, де програми діють з 2017 року, спостерігається значне підвищення кваліфікації місцевих аудиторів у сфері трансфертного ціноутворення, що підтверджується конкретними податковими надходженнями та зростанням добровільного дотримання податкового законодавства з боку платників. У 2025 році Єгипет досяг такого рівня компетенцій, що сам став адміністрацією-партнером TIWB – важливе визнання його експертизи.

В Азії та Тихоокеанському регіоні TIWB підтримала 13 податкових адміністрацій через 22 програми, що дозволило зібрати 318,46 мільйона доларів США додаткових доходів та забезпечити дооцінки на 1 мільярд доларів США. Серед ключових успіхів – програма в Бутані, де експерти з Польщі з 2023 року працюють над розвитком трансфертного ціноутворення та підтримують кілька податкових перевірок. Особливо показовим є досвід Папуа-Нової Гвінеї, де у 2025 році розпочато нову програму з аудиту трансфертного ціноутворення у видобувному секторі, яка діє паралельно з існуючою програмою у лісовому секторі. Понад 40 посадових осіб отримали цільове навчання, а експерти надають практичну допомогу на всіх етапах аудиторського циклу, від оцінки ризиків до аналізу документації та визначення аудиторської позиції.

У Східній Європі десять податкових адміністрацій взяли участь у 23 програмах TIWB, що принесли понад 79,16 мільйона доларів США додаткових доходів та 333,88 мільйона доларів США дооцінок. В Азербайджані програма підтримує розвиток команди з трансфертного ціноутворення, причому досвідчені місцеві аудитори вже починають передавати знання новим співробітникам – це важливий індикатор стійкості результатів. У Молдові, де програма розпочалася у вересні 2025 року, експерт працює над оцінкою потреб, наданням рекомендацій щодо документації з попередніх угод про ціноутворення (APA) та доопрацюванням

аудиторського посібника. В Україні, попри складну ситуацію, програма продовжує приносити відчутні результати, зокрема через розробку анкет для платників податків та обмін найкращими практиками у сфері трансфертного ціноутворення. Грузія та Казахстан завершили свої програми у 2025 році з вагомими результатами: у Грузії завершено 25 аудиторських справ, розроблено дві внутрішні навчальні програми та посібник, а також запроваджено нову вимогу з подачі детальної інформації про трансфертне ціноутворення. У Казахстані завершено дев'ять справ у видобувному секторі та створено 20 внутрішніх навчальних ресурсів.

Найбільш значущою частиною звіту є детальний опис переходу до моделі TIWB 2.0, який є не просто ребрендингом, а глибинною трансформацією всієї ініціативи. Цей перехід є відповіддю на зростаючий попит з боку країн, що розвиваються, ускладнення міжнародного податкового середовища, появу нових викликів, таких як цифровізація економіки та нові форми незаконних фінансових потоків, а також зміну пріоритетів у сфері розвитку. TIWB 2.0 базується на десятирічному досвіді та спрямована на створення більш гнучкої, сталої та взаємовигідної системи міжнародної податкової співпраці.

Розширення сфер технічної допомоги є одним із ключових елементів нової стратегії та охоплює сім основних напрямів.

Першим із них залишається міжнародний податковий аудит (TIWB-audit), який передбачає роботу експертів безпосередньо в податкових адміністраціях над реальними справами, що охоплюють питання вибору справ на основі ризиків, аудиторських процесів, трансфертного ціноутворення, вирішення справ за процедурою взаємного узгодження (MAP) та ведення переговорів щодо попередніх угод про ціноутворення (APA).

Другим напрямом є кримінальні податкові розслідування (TIWB-CI), які підтримують глобальні зусилля з протидії незаконним фінансовим потокам. Програми TIWB-CI мають три фази: самооцінка, реальна допомога у кримінальних розслідуваннях та оцінка впливу. В Україні фаза II програми розпочалася у 2025 році, де 22 слідчих отримують підтримку від експертів Нідерландів у десяти складних розслідуваннях, включаючи контрабанду, відмивання грошей, кіберзлочинність та корпоративне ухилення від сплати податків.

Третім напрямом є ефективне використання автоматичного обміну фінансовою інформацією (TIWB-AEOI), який допомагає країнам аналізувати та використовувати дані CRS для оцінки ризиків, комплаєнсу та податкових перевірок. Пілотна програма в Сент-Люсії, що реалізується за підтримки експертів з Індії, зосереджена на перегляді політики, вдосконаленні процесів очищення даних та інтеграції даних CRS у аудиторський процес. У 2025 році розпочато нову програму в Нігерії, що свідчить про зростаючий попит у міру того, як все більше країн починають отримувати дані CRS.

Четвертим напрямом є впровадження та ефективне використання звітності по країнах (TIWB-SbCR), що допомагає податковим адміністраціям отримувати та аналізувати інформацію про глобальну діяльність великих транснаціональних корпорацій. У Перу програма, що реалізується за підтримки Мексики та Великої Британії, зосереджена на використанні даних SbCR для виявлення ризиків, пов'язаних з розмиванням бази та виведенням прибутку з-під оподаткування (BEPS), а також на навчанні аудиторів методологіям оцінки ризиків.

П'ятим напрямом є цифровізація податкових адміністрацій (TIWB-DTA), яка надає конфіденційні стратегічні консультації для підтримки зусиль з цифровізації. Програми можуть бути структуровані як підтримка самооцінки за допомогою моделі зрілості цифрової трансформації, розробка стратегії або надання цільових стратегічних консультацій.

Шостим, абсолютно новим напрямом є впровадження глобального мінімального податку (TIWB-GMT). Згідно з оцінками, GMT забезпечуватиме додаткові надходження від податку на прибуток корпорацій у розмірі 155-192 мільярдів доларів США на рік у глобальному масштабі. Однак багато країн, що розвиваються, стикаються з технічними та адміністративними викликами при впровадженні цих правил. У 2025 році було запущено

першу пілотну програму TIWB-GMT у Північній Македонії. Програма складалася з двох компонентів: чотириденне навчання для 19 посадових осіб з питань правил GMT та підтримка Міністерства фінансів у розробці підзаконних актів і шаблонів податкових декларацій. Успішне завершення програми заклало міцну основу для ефективного впровадження GMT у країні. Другу пілотну програму заплановано розпочати в Беніні на початку 2026 року.

Сьомим напрямом, який ще не розпочато, є аудит ПДВ у сфері цифрової торгівлі (TIWB-VAT). Оскільки ПДВ стає ключовим джерелом доходів для країн, що розвиваються, захист надходжень ПДВ у цифровій економіці стає пріоритетом. Пілотні програми були впроваджені у 2023 році, і експерти готові розпочати підтримку адміністрацій-реципієнтів у 2026 році.

Однією з найбільш інноваційних та стратегічно важливих новацій TIWB 2.0 є створення Платформи випускників TIWB, запуск якої заплановано на 2026 рік. Ця платформа покликана змінити саму парадигму міжнародної технічної допомоги у податковій сфері. Вона дозволить країнам, які вже пройшли програми TIWB та набули значного досвіду, самим виступати в ролі експертів-наставників для своїх колег в інших державах, що розвиваються.

TIWB 2.0 впроваджує більш гнучкі підходи до співпраці, визнаючи, що не всі потенційні партнери мають ресурси або спеціалізовану експертизу для підтримки повноцінної програми. Серед нових моделей – віртуальна підтримка, яка дозволяє адміністраціям-партнерам надавати цільову дистанційну допомогу без повноцінного зобов'язання; проміжна підтримка між фазами програм TIWB-CI, яка допомагає зберегти динаміку у періоди, коли відсутній підтверджений партнер; спільна експертиза, коли кілька партнерів працюють разом над однією програмою, доповнюючи технічні можливості один одного; та скорочена тривалість програми для адміністрацій, які не можуть взяти на себе довгострокове зобов'язання.

Річний звіт TIWB за 2026 рік малює образ зрілої, ефективної та динамічної ініціативи, яка вступає в нову фазу свого розвитку. TIWB 2.0 – це глибока трансформація, що базується на десятирічному досвіді та спрямована на створення більш гнучкої, сталої та взаємовигідної системи міжнародної податкової співпраці. Робиться стратегічний акцент на передачу знань, підсилення потенціалу країн Півдня та розширення інструментарію для вирішення найскладніших податкових викликів сучасності.

У 2025 році було досягнуто значного прогресу за ключовими напрямками:

розпочато 13 нових програм, включаючи вісім програм з міжнародного податкового аудиту та п'ять з кримінальних податкових розслідувань; розширено мережу адміністрацій-партнерів до 32; завершено оцінку програм з цифровізації; розпочато першу програму з глобального мінімального податку; та розроблено пілотні програми Peer-to-Peer.

На 2026 рік заплановано розпочати 12 нових програм з аудиту, чотири програми з кримінальних розслідувань, а також нові програми у сферах AEOI, CbCR, DTA, GMT та VAT.

Висновки:

- **За десять років TIWB допомогла 71 країні мобілізувати 2,72 млрд доларів США** додаткових податкових надходжень, при цьому на кожен інвестований долар припадає 125 доларів повернених коштів. Це робить ініціативу одним із найефективніших інструментів міжнародної технічної допомоги у сфері державних фінансів.
- **Стратегічне партнерство з АТАФ забезпечує основний внесок у результати.** Африканський континент отримав найбільший ефект – 2,20 млрд доларів додаткових доходів через 96 спільних програм.
- **Нова стратегія передбачає сім напрямів технічної допомоги** – від класичного трансфертного ціноутворення до кримінальних розслідувань, використання даних автоматичного обміну, цифровізації та впровадження глобального мінімального податку.
- **Країни, які пройшли програми TIWB, стають донорами знань** для інших держав, що розвиваються. Це посилює співробітництво та створює сталу екосистему податкової експертизи без постійної залежності від зовнішньої допомоги.

Водночас залишаються можливості для розширення участі в регіонах, де присутність TIWB є більш обмеженою, зокрема в Карибському басейні та Тихоокеанському регіоні.

Успішна імплементація нової стратегії залежатиме від постійної підтримки донорів, подальшого розширення мережі партнерів та здатності адаптуватися до потреб країн-реципієнтів. У звіті особливо підкреслюється важливість сталої підтримки з боку донорів в умовах скорочення офіційної допомоги на розвиток – це є запорукою досягнення Цілей сталого розвитку ООН через ефективну мобілізацію внутрішніх ресурсів та зміцнення податкового суверенітету країн, що розвиваються. TIWB демонструє, що практична, орієнтована на результат співпраця може бути не менш ефективною, ніж інституційні реформи чи законодавчі зміни, а в деяких випадках навіть більш дієвою завдяки безпосередній передачі знань та навичок.

Нова архітектура контрабанди: електронна комерція та синтетичні загрози ⁶

Світовий ландшафт незаконної торгівлі, зафіксований у Звіті про незаконну торгівлю Всесвітньої митної організації (ВМО), демонструє безпрецедентний рівень адаптивності злочинних мереж до змін у глобальній економіці, технологіях та регуляторних середовищах. Цей аналітичний огляд, заснований на даних Мережі митного забезпечення (CEN), яка акумулювала 163 850 справ та 226 549 вилучень від 170 митних адміністрацій, розкриває не просто кількісні зміни, а глибинні структурні зрушення, що переосмислюють саму природу контрабанди та підходи до її стримування.

Як зазначається у вступному слові генерального секретаря ВМО, Яна Сондерса, боротьба з цими загрозами вимагає не лише надійних механізмів примусу, але й посиленої співпраці, обміну інформацією та колективних зобов'язань, що виходять за межі державних кордонів та секторальних інтересів.

Першим і найбільш значущим висновком звіту є остаточна консолідація електронної комерції як домінуючого каналу розповсюдження незаконних товарів. Глобально 44,8% всіх зафіксованих справ у 2025 році були пов'язані з онлайн-торгівлею, що не є тимчасовим трендом, а системною трансформацією логістики злочинних операцій. Злочинні мережі повністю інтегрували поштову та кур'єрську інфраструктуру у свої бізнес-моделі, що особливо помітно в різних категоріях товарів. Для порушень прав інтелектуальної власності (ПІВ) цей показник сягає 68,2% справ, для медичних виробів – 65,1%, а для нових психоактивних речовин (НПР) – вражаючих 81,9%. Такий високий рівень проникнення електронної комерції перетворює ризик-профайлінг поштових відправлень з вузькоспеціалізованої функції на одну з ключових компетенцій митних адміністрацій, необхідну для роботи з переважною більшістю товарних категорій, від наркотиків до контрафакту.

Найбільш драматичним підтвердженням цього зсуву є ситуація з новими психоактивними речовинами, які зазнали справжнього «цифрового переродження». Кількість справ з НПР зросла більш ніж вдвічі – на 108,8%, досягнувши 7 721 справи, однак фізичний обсяг вилучених речовин впав майже вдвічі – на 50,9%, до 82,4 тонни. Цей парадокс пояснюється фрагментацією ринку: замість великих оптових партій злочинці переходять на тисячі дрібних посилок, кожна з яких містить летальну дозу препарату. Фактично, 78% вилучень НПР були виявлені саме в поштових відправленнях, що робить боротьбу з ними аналогічною до виявлення контрафактних товарів, де переважають невеликі за вагою, але надзвичайно небезпечні вантажі.

⁶ https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/activities-and-programmes/illicit-trade-report/itr_2025_en.pdf?la=en

Паралельно з цим відбувається зміна наркополітичного ландшафту на рівні окремих речовин. У 2025 році в історії бази даних CEN вперше фентаніл випередив героїн за кількістю вилучень, склавши 30,6% проти 24,7% відповідно. Це знаменує остаточне домінування синтетичних опіоїдів. Проте, якщо аналізувати кількісні показники, героїн повернув собі лідерство у тоннажі (7,6 тонни проти 6,3 тонн фентанілу), що свідчить про збереження традиційних ланцюгів постачання поряд з новими синтетичними загрозами. На відміну від фрагментованих поставок НПР, кокаїн залишається «важким» товаром, що переміщується через традиційні канали – морські контейнери та комерційні вантажі. У 2025 році обсяги вилученого кокаїну зросли на 73,6%, досягнувши 400,1 тонни, а ключовою європейською брамою залишаються порти Антверпена та Роттердама, через які проходить лівова частка цього вантажу до Західної Європи.

Ще однією критичною зміною, яка вимагає нових підходів до контролю, є еволюція незаконного обігу слонової кістки. Кількість справ, пов'язаних зі слонами, зросла на 29,5% до 180. Однак за цими цифрами криється якісно новий метод: 74,7% вилучень припадає вже не на сиру кістку, а на вироби з неї (прикраси, предмети декору), які контрабандисти намагаються легалізувати під виглядом антикваріату, використовуючи підроблені сертифікати CITES. Це так зване «відмивання слонової кістки» є прямим аналогом фальсифікації документів на медичні препарати та інтелектуальну власність, де основна проблема переміщується з фізичного виявлення товару на перевірку супровідної документації. Такий підхід вимагає від митників не лише знань із видової ідентифікації, але й навичок експертизи супровідних документів та сертифікатів походження, що значно ускладнює роботу.

У сфері безпеки новим та стрімко зростаючим викликом стали безпілотні літальні апарати (БпЛА). У 2025 році зареєстровано 653 справи, що становить 11,9% від загальної кількості справ у розділі «Безпека». Хоча значна частина вилучень, зокрема в Омані, припадає на

Висновки:

- **Е-комерція стала головним каналом незаконної торгівлі.** Майже половина всіх справ (44,8%) у 2025 році пов'язана з онлайн-замовленнями та поштовими відправленнями, що робить ризик-профайлінг посилок базовою компетенцією для митниць світу.
- **Ринок наркотиків фрагментується та синтезується.** Фентаніл уперше обігнав героїн за кількістю вилучень, а нові психоактивні речовини майже повністю перейшли у поштові канали, що призвело до подвоєння кількості справ при одночасному падінні загальної ваги вилучених речовин.
- **«Відмивання слонової кістки» стає системною проблемою.** Понад 74% вилучених частин слонів тепер припадає на оброблені вироби (прикраси, антикваріат) з підробленими документами, що вимагає від митників експертизи документів нарівні з видовою ідентифікацією.
- **Контрабанда озброєння розділилася на два профілі.** Традиційна наземна контрабанда боєприпасів та пістолетів (зосереджена на кордонах) все більше доповнюється поштовими потоками компонентів зброї, які майже повністю переміщуються авіапоштою через е-комерцію.

цивільні дрони, які перевозять пасажирів в аеропортах (93% випадків), набагато небезпечнішим сигналом є перехоплення модифікованих та військових систем БпЛА, які відбуваються через поштові та кур'єрські мережі. Це свідчить про появу нового сегменту ринку незаконної торгівлі, де технологічна продукція подвійного призначення стає товаром. Окрім того, звіт акцентує увагу на проблемі радіологічних матеріалів, де навіть одиничні випадки, як-от виявлення торію-232 у текстильному вантажі на Мальті, демонструють необхідність постійного радіаційного моніторингу та тісної координації з міжнародними агентствами.

Аналіз регіональної структури показує, що боротьба з незаконною торгівлею має виразну географічну спеціалізацію. Європа (46,4% справ), Америка (33%) та регіон Близького Сходу та Північної Африки (15,9%) сукупно генерують 95,3% всіх світових справ, що свідчить як про високу інтенсивність трафіку в цих

регіонах, так і про нерівномірність митного охоплення. При цьому структура контрабанди в цих регіонах кардинально відрізняється. В Америці домінують порушення прав інтелектуальної власності (64,3% вилучень), що пов'язано з величезними обсягами поштових відправлень з Азії. На Близькому Сході, навпаки, абсолютний пріоритет має боротьба з тютюновими виробами (78,8%), що відображає високий попит та агресивні контрабандні потоки в регіоні Перської затоки. Така спеціалізація вимагає адаптованих стратегій.

Окремою важливою темою є динаміка вилучення тютюнових та алкогольних виробів, які формують значну частину доходів митниць від боротьби з шахрайством. Незважаючи на загальне скорочення кількості справ на 32,2% у 2025 році, що частково пояснюється змінами у звітності, тютюн залишається найпопулярнішим об'єктом контрабанди, складаючи 92,2% справ у цьому розділі. Принципово новою тенденцією є стрімке зростання вилучення електронних сигарет (на 104%) та сирової тютюнової сировини (на 300%), що сигналізує про диверсифікацію ринку. Виявлення ж алкогольної продукції відбувається переважно на наземних кордонах, зокрема в Європі, де фіксуються значні обсяги контрабанди через комерційний транспорт. Низький рівень проникнення електронної комерції в цей сегмент (лише 0,5% справ) означає, що алкоголь залишається «фізичним» товаром, що робить ефективними традиційні методи наземного контролю.

Підсумовуючи, звіт ВМО за 2025 рік малює картину світу, де злочинні організації демонструють виняткову гнучкість, блискавично реагуючи на зміни в комерційних та технологічних екосистемах. Їхній успіх часто будується на використанні «сірих зон» – регуляторних прогалів для нових психоактивних речовин, слабого контролю за електронною комерцією, бюрократичної складності перевірки антикварних товарів CITES.

У відповідь митна спільнота посилює координацію через спільні операції, інвестує в передові системи ризик-профайлінгу. Головним висновком є те, що ефективність митниці у 2026 році визначатиметься не абсолютними обсягами вилучень, а здатністю системи створювати короткі цикли зворотного зв'язку «дані – розвідка – оперативна дія», масштабувати поштовий профайлінг як ключову компетенцію та розширювати географію звітності, аби подолати інформаційну асиметрію, яка дозволяє злочинцям діяти в тіні слабо контрольованих регіонів-транзитерів.

Партнерства публічного та приватного секторів як інструмент обміну інформацією: новий звіт FATF ⁷

Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) оприлюднила звіт «Обмін інформацією для протидії незаконним фінансовим потокам: глобальний огляд партнерств публічного та приватного секторів і механізмів захисту даних». Документ присвячений аналізу того, яким чином публічно-приватні партнерства (PPP) та інші механізми обміну інформацією можуть допомогти юрисдикціям і приватному сектору виявляти, аналізувати та припиняти діяльність, пов'язану з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення (ВК/ФТ/ФР), у режимі, необхідному в умовах зростаючої цифровізації і транскордонної фрагментації фінансових операцій.

За результатами глобального обстеження FATF ідентифікувала щонайменше 84 публічно-приватні партнерства у світі, при цьому 52 з опитаних юрисдикцій повідомили про наявність принаймні одного національного PPP, а 18 юрисдикцій - про більш ніж одне. Ця статистика свідчить, що інституціоналізований обмін інформацією між державним і приватним секторами залишається радше винятком, аніж усталеною практикою: значна частина юрисдикцій світу досі не має жодного формалізованого механізму такого роду, що створює системні прогалини у глобальній архітектурі протидії незаконним фінансам.

⁷ <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/information-sharing-ppp-data-protection-arrangements-2026.pdf.coredownload.inline.pdf>

Особливо показовим є виявлений звіт розрив між рівнями «стратегічного» та «оперативного» обміну інформацією. Понад 75% юрисдикцій, які повідомили про наявність PPP, використовують їх для обміну стратегічною інформацією - типологіями, індикаторами ризику («red flags»), тенденціями. Натомість лише 55-66% юрисдикцій застосовують PPP для обміну оперативною інформацією - даними оперативної розвідки за конкретними справами, індикаторами підозрілих операцій, інформацією з процедур належної перевірки клієнтів (CDD/KYC). Цей розрив не є випадковим: обмін оперативними, персоніфікованими даними тягне за собою суттєво вищі юридичні ризики, пов'язані з дотриманням законодавства про захист персональних даних, приватність та права людини, тоді як стратегічна інформація здебільшого позбавлена ідентифікаційних ознак конкретних осіб.

Звіт містить практичні приклади, які ілюструють практичний ефект розширеної співпраці. Транснаціональний альянс протидії шахрайству за участю 13 юрисдикцій, очолюваний сінгапурською ініціативою Project FRONTIER+, забезпечив понад 2100 арештів, блокування понад 36 000 банківських рахунків та вилучення активів на суму близько 28,2 млн сінгапурських доларів. У Південній Африці робота тактичної оперативної групи, у межах якої банки аналізували підозрілу активність клієнтів, призвела до демонтажу піраміди фінансових зобов'язань та заблокування 60 банківських рахунків на суму понад 450 000 доларів США. Ці приклади демонструють якісну різницю між ситуативною двосторонньою взаємодією та структурованим, постійно діючим багатостороннім механізмом обміну інформацією.

Значну увагу в документі приділено питанню балансу між оперативною ефективністю PPP та дотриманням вимог захисту персональних даних, приватності та прав людини. FATF наголошує, що юрисдикціям необхідно формувати спільне розуміння цілей і чіткі правові та регуляторні очікування, зокрема шляхом залучення керівництва високого рівня та розроблення спільних настанов органів фінансового моніторингу та органів захисту персональних даних. Це є принциповим інституційним зрушенням: захист даних розглядається не як зовнішнє обмеження, що застосовується постфактум до вже створеного механізму обміну інформацією, а як невід'ємний елемент архітектури PPP із самого початку його проектування.

Публікація звіту стала першим значним програмним документом FATF під головуванням Великої Британії, яке розпочалося 1 липня 2026 року. Британське головування визначило глобальну протидію шахрайству, впровадження ризик-орієнтованого підходу та обмін інформацією як пріоритети своєї програми, а 1 липня 2026 року також запустило дорожню карту 26-28 з протидії шахрайству. Це вказує на те, що робота над стандартами обміну інформацією та захисту даних продовжуватиметься саме в межах цього пріоритетного напрямку.

Висновки:

- **Держфінмоніторинг** наразі **функціонує переважно як координаційний центр отримання STR**, тоді як досвід PPP демонструє потребу формалізованого багатостороннього механізму обміну оперативною інформацією (case intelligence) між Держфінмоніторингом, НБУ, банками та правоохоронними органами за умови чіткої правової основи.
- **Розрив між «стратегічним» (>75%) та «оперативним» (55-66%) обміном інформацією** у світовій практиці вказує на потребу розробити в Україні окремий регуляторний акт, що визначає межі обміну персональними даними клієнтів (KYC/CDD) у межах PPP, узгоджений з вимогами законодавства про захист персональних даних.
- **Досвід залучення нетрадиційних стейкхолдерів** (телеком-оператори, цифрові платформи) до PPP актуальний для України з огляду на зростання шахрайства через месенджери та мобільний зв'язок; варто оцінити потенціал залучення українських операторів мобільного зв'язку до пілотного механізму обміну сигналами про підозрілу телефонну та цифрову активність.

Регулювання

Настанови ЕВА щодо авторизації відділень третіх країн: новий режим мінімальної гармонізації⁸

7 липня 2026 року Європейський банківський орган (ЕВА) оприлюднив фінальний звіт і проєкт Настанов щодо авторизації відділень у третіх країнах (third-country branches, TCB) відповідно до статті 48с(8) Директиви 2013/36/ЄС (CRD), внесеної Директивою (ЄС) 2024/1619. Документ виконує мандат ЕВА щодо встановлення переліку інформації, яка має міститися в заявці на авторизацію, поданій головним підприємством-нерезидентом, процедури авторизації та відповідних стандартних форм і шаблонів, умов надання авторизації, а також умов, за яких компетентні органи можуть покладатися на інформацію, вже надану в межах будь-якої попередньої процедури авторизації відділення третьої країни. Настанови застосовуватимуться з 11 січня 2027 року.

Документ запроваджує новий режим мінімальної гармонізації для відділень підприємств третіх країн, які мають намір надавати основні банківські послуги в державі-члені ЄС, а саме: залучення депозитів чи інших коштів, що підлягають поверненню, кредитування, а також надання гарантій і зобов'язань. До ухвалення цього режиму регулювання відділень третіх країн було виключно предметом національного права держав-членів, що спричиняло суттєву фрагментацію регуляторних підходів у межах єдиного ринку. Відділення третьої країни за новим режимом не має окремої юридичної особи від головного підприємства, що є визначальним для розуміння логіки всього документа: пруденційні недоліки головного підприємства безпосередньо впливають на ризик-профіль самого відділення.

Ключовим елементом пропорційності нового режиму є класифікація TCB на два класи залежно від рівня ризику. До класу 1 (вищий ризик-профіль) належать відділення, які: мають сукупні активи, обліковані чи ініційовані відділенням, на суму від 5 млрд євро; залучають депозити чи інші кошти, що підлягають поверненню, від роздрібних клієнтів на суму, що дорівнює або перевищує 5% сукупних зобов'язань відділення, або перевищує 50 млн євро; головне підприємство якого зареєстроване в юрисдикції, включеній до переліку високоризикових з погляду ПВК/ФТ; або головне підприємство якого зареєстроване в юрисдикції, що не є еквівалентною з погляду пруденційного регулювання, нагляду чи конфіденційності. Відділення, що не відповідають жодному з цих критеріїв, потрапляють до класу 2. Різниця між класами проявляється у вимогах до внутрішнього управління (зокрема можливості вимагати від TCB класу 1 створення локального управлінського комітету), розміру капітального забезпечення, вимог до ліквідності, звітності та наглядових практик.

Авторизація TCB має територіальний характер: відділення третьої країни не має паспортних прав і може здійснювати діяльність виключно в державі-члені, де отримало авторизацію. З цього правила передбачено два винятки: внутрішньогрупові операції фінансування з іншими TCB того самого головного підприємства та операції, що здійснюються на основі «зворотного солицитування» (reverse solicitation) - тобто виключно за ініціативою клієнта чи контрагента з іншої держави-члена. Порушення територіальних меж авторизації є підставою для запуску процедури субсидіаризації відповідно до статті 48і CRD, тобто примусового перетворення відділення на дочірню компанію з повноцінною авторизацією. Показово, що Настанови прямо забороняють враховувати у фінансових прогнозах бізнес-плану заявника будь-яку діяльність, заплановану на основі зворотного солицитування, з огляду на те, що на момент авторизації відділення ще не існує і, відповідно, не може бути об'єктом ініціативи клієнтів.

Значну частину документа присвячено переліку інформації, що має міститися в заявці на авторизацію. Це стосується як інформації про головне підприємство та його групу (включно з підтвердженням статусу good standing з погляду дотримання пруденційних вимог, отриманого

⁸ <https://www.eba.europa.eu/publications-and-media/press-releases/eba-publishes-final-guidelines-authorisation-third-country-branches-under-capital-requirements>

від органу нагляду третьої країни на консолідованій та, за потреби, індивідуальній основі), так і безпосередньо програми діяльності відділення - бізнес-плану на трирічний горизонт з базовим і стрес-сценарієм, капітального забезпечення, вимог до ліквідності, механізмів внутрішнього управління та ризик-менеджменту, а також порядку обліку (booking arrangements). Особливо показовою є вимога щодо надання незалежного юридичного висновку про відсутність перешкод у законодавстві третьої країни для дотримання відділенням права ЄС та національного законодавства.

Центральне місце в аналітичній логіці Настанов посідає розділ, присвячений оцінюванню відповідності вимогам щодо ПВК/ФТ, який безпосередньо реалізує критерій відмови в авторизації, передбачений статтею 48с(4)(f) CRD: відсутність обґрунтованих підстав підозрювати, що ТСВ використовуватиметься для вчинення або сприяння вчиненню відмивання коштів чи фінансування тероризму. Настанови зобов'язують компетентні органи консультуватися з органом нагляду за ПВК/ФТ відповідно до статті 48с(5) CRD і отримувати письмове підтвердження виконання цієї умови до надання авторизації. При оцінюванні компетентні органи мають враховувати заяви органів нагляду третьої країни щодо доброчесної репутації головного підприємства, проміжного та кінцевого материнського підприємства, контролюючих акціонерів, кінцевих бенефіціарних власників та членів управлінського органу, зокрема їхнє географічне розташування у юрисдикціях, визнаних ФАТФ високоризиковими чи такими, що не впроваджують рекомендації ФАТФ, а також їхню причетність до відмивання коштів, фінансування тероризму чи інших фінансових злочинів незалежно від наявності обвинувального вироку.

Заявка на авторизацію повинна також містити бізнес-орієнтований аналіз ризиків ВК/ФТ, притаманних цільовій клієнтській базі, продуктам, послугам і каналам дистрибуції відділення, опис механізмів внутрішнього контролю та ресурсів, виділених на функцію комплаєнсу з ПВК/ФТ, а також опис походження коштів, що формують капітальне забезпечення, та каналу передачі відповідних інструментів. Компетентні органи мають оцінювати не лише формальну наявність цих елементів, а їхню адекватність рівню притаманного ризику ВК/ФТ, використовуючи цілісний підхід, що поєднує інформацію з розділу ПВК/ФТ заявки з даними бізнес-плану та інформацією про внутрішнє управління.

Процедурна частина Настанов (частина III) балансує між прозорістю процесу для заявника та гнучкістю, необхідною з огляду на транскордонний характер процедури та потребу двосторонньої координації з органом нагляду третьої країни головного підприємства. Настанови встановлюють граничний строк оцінювання заявки, вимогу інформувати заявника про стан розгляду справи, можливість запиту роз'яснень і додаткової інформації, а також визначають порядок співпраці з органом нагляду третьої країни та органом нагляду за ПВК/ФТ. До Настанов додано стандартний лист-запит до органу третьої країни щодо підтвердження відсутності заперечень, а також стандартний лист і шаблон для подання заявки, що є суттєвим кроком до уніфікації наглядової практики в межах ЄС.

З погляду наступних кроків, Настанови будуть перекладені офіційними мовами ЄС і оприлюднені на вебсайті ЕВА; компетентні органи повинні повідомити про відповідність або наміри дотримуватися Настанов протягом двох місяців після публікації перекладів. При цьому Настанови розроблялися з урахуванням узгодженості з паралельними регуляторними продуктами - Настановами щодо інструментів для капітального забезпечення, проектом регуляторних технічних стандартів щодо порядку обліку та проектом імплементаційних технічних стандартів щодо мінімальних вимог до звітності ТСВ, - що свідчить про комплексний, системний підхід ЕВА до розбудови всього режиму регулювання відділень третіх країн.

Регуляторні технічні стандарти AMLA щодо санкцій за порушення ПВК/ФТ: уніфікація підходів у межах ЄС ⁹

Управління Європейського Союзу з питань протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (AMLA) оприлюднило фінальний звіт і проєкт регуляторних технічних стандартів (RTS) щодо грошових санкцій, адміністративних заходів та періодичних штрафних платежів відповідно до статті 53(10) Директиви (ЄС) 2024/1640 (AMLD). Документ виконує мандат AMLA щодо визначення індикаторів для класифікації рівня тяжкості порушень, критеріїв, які мають враховуватися при визначенні розміру грошових санкцій чи застосуванні адміністративних заходів, а також методології застосування періодичних штрафних платежів, включно з їхньою періодичністю.

Передісторія розробки цих RTS показова сама собою: у березні 2024 року Європейська Комісія доручила Європейському банківському органу (ЕБА) підготувати консультативний висновок щодо цього мандата; ЕБА провів публічну консультацію з березня по червень 2025 року та надав свої пропозиції Комісії у жовтні 2025 року, поширивши запропонований горизонтальний підхід однаково на фінансовий і нефінансовий сектори. AMLA, оцінивши пропозиції ЕБА як пропорційні й такі, що сприяють ефективному правозастосуванню, все ж вирішила провести власну, додаткову консультацію в лютому-березні 2026 року, оскільки рівень участі представників нефінансового сектору в консультації ЕБА був низьким. У межах місячної консультації AMLA отримала 91 відповідь (88 визнано дійсними) від респондентів із понад 20 держав-членів, причому 70% респондентів представляли саме нефінансовий сектор - це свідчить про свідому методологічну обачність регулятора при впровадженні норм, що вперше поширюються на такий широкий і неоднорідний контингент суб'єктів.

Логіка запропонованого підходу побудована на трьох послідовних кроках. На першому кроці наглядові органи оцінюють рівень тяжкості порушення за переліком спільних індикаторів - тривалістю порушення, його повторюваністю, поведінкою фізичної чи юридичної особи, впливом порушення на суб'єкта господарювання та на його експозицію до ризиків ВК/ФТ, характером порушення (внутрішні політики, належна перевірка клієнтів, звітні обов'язки чи зберігання документів), потенційним сприянням вчиненню злочинної діяльності, наявністю структурного недоліку в системах ПВК/ФТ суб'єкта, впливом на фінансову життєздатність суб'єкта чи групи, впливом на цілісність і стабільність фінансової системи держави-члена чи Союзу в цілому, а також систематичним характером порушення. На другому кроці порушення класифікується за однією з чотирьох категорій тяжкості - від найменш до найбільш тяжкої. На третьому кроці наглядові органи визначають розмір грошової санкції чи застосовний адміністративний захід на основі окремого переліку критеріїв.

Показовою методологічною деталлю є те, що RTS прямо визначають комбінації індикаторів, які автоматично зумовлюють віднесення порушення до третьої чи четвертої категорії: зокрема, повторюваність порушення або його систематичний характер самі по собі є достатньою підставою для класифікації як мінімум третьою категорією; водночас порушення, що не досягає третьої чи четвертої категорії при ізольованій оцінці окремих індикаторів, може бути класифіковане як таке за сукупної оцінки декількох індикаторів одночасно. Стаття 3 проєкту RTS прямо встановлює правовий наслідок такої класифікації: порушення, віднесені до третьої або четвертої категорії, автоматично визнаються «серйозними, повторюваними або систематичними» у розумінні статті 55(1) AMLD, що є визначальним для застосування посиленних санкційних режимів.

Стосовно критеріїв визначення розміру грошової санкції, документ передбачає симетричний перелік обставин, що можуть як зменшувати, так і збільшувати розмір санкції. До обставин, що зменшують розмір санкції, належать оперативна й ефективна співпраця особи з наглядовим органом та своєчасне вжиття ефективних заходів для усунення порушення. До

⁹ https://www.amla.europa.eu/document/download/9bf678c2-a39b-4d6a-a12c-8cc6d5aca59c_en?filename=Final%20Report%20-%20RTS%20under%20Article%2053%2810%29%20AMLD.pdf

обставин, що збільшують розмір санкції, належать відсутність співпраці чи спроби приховати порушення або ввести наглядовий орган в оману, ступінь відповідальності та умисний характер порушення, отримана від порушення вигода, завдані третім особам збитки, а також попередні порушення з боку тієї самої особи. Окремо RTS вимагають враховувати фінансову спроможність порушника - для юридичних осіб на основі річного обороту та даних пруденційного нагляду, для фізичних осіб - на основі річного доходу, включно зі змінною винагородою.

Особливо цінним із методологічного погляду є розділ щодо застосування адміністративних заходів, найсуворіших з передбачених статтею 56(2) AMLD, а саме: відкликання чи призупинення авторизації, обмеження чи лімітування діяльності, зміна структури управління. Для кожного із цих заходів RTS встановлюють окремий перелік критеріїв, спільним знаменником яких є те, що застосування такого заходу можливе лише за умови класифікації порушення як третьої чи четвертої категорії тяжкості, а також оцінки здатності заходу пом'якшити фактичний або потенційний вплив порушення. Це створює чітку логічну послідовність: спершу оцінюється тяжкість порушення за уніфікованою методологією, і лише потім - пропорційність конкретного адміністративного заходу.

Новелою для правозастосовної практики ЄС у сфері ПВК/ФТ є детальна процедурна регламентація періодичних штрафних платежів (PePP) - інструменту, використання якого досі обмежувалося лише окремими державами-членами. RTS встановлюють, що PePP є не санкцією, а заходом примусу до виконання вже застосованого адміністративного заходу, а тому критерії їх застосування принципово відрізняються від критеріїв застосування грошових санкцій. Документ визначає обов'язкову процедуру, що передбачає надання порушнику переліку встановлених фактів і права бути заслуханим протягом чотиритижневого строку, вимогу враховувати вид і предмет невиконаного адміністративного заходу, причини невиконання, збитки та отриману вигоду від невиконання, а також фінансову спроможність порушника; при цьому передбачається п'ятирічний строк давності для стягнення нарахованого платежу.

Аналіз відгуків на громадське обговорення розкриває напругу, властиву спробі уніфікувати підхід для принципово різних категорій суб'єктів. Найбільш системне занепокоєння висловили представники нефінансового сектору (юристи, нотаріуси, аудитори, малий бізнес, самозайняті практики), які вказали, що проєкт RTS переносить фінансово-секторні концепції на нефінансових суб'єктів без належної адаптації до їхнього розміру, бізнес-моделі та реального рівня ризику ВК/ФТ. AMLA у відповідь послалася на загальний принцип пропорційності, закріплений у статті 53(2) AMLD, і внесла зміни до статей 1, 2 та 4 проєкту, водночас відхиливши аргумент про перевищення мандата статті 53(10) щодо самої структурованої класифікації порушень за категоріями - на переконання AMLA, саме відсутність спільного розуміння поняття «серйозне порушення» серед наглядових органів (згідно з преамбулою 102 AMLD) і виправдовує запровадження такої структурованої класифікації.

Регламент набуде чинності через двадцять днів після публікації в Офіційному віснику ЄС і застосовуватиметься з 10 липня 2027 року, за винятком футбольних клубів і футбольних агентів як суб'єктів первинного фінансового моніторингу, для яких застосування відтерміновано до 10 липня 2029 року відповідно до Регламенту (ЄС) 2024/1624. Регламент прямо передбачає, що не застосовуватиметься до проваджень щодо грошових санкцій, адміністративних заходів і періодичних штрафних платежів, розпочатих до 10 липня 2027 року, що створює чіткий часовий поділ між старим і новим режимом правозастосування.

Звіти окремих інституцій та експертів

Прозорість власності на нерухоме майно як інструмент протидії фінансовим злочинам: міжнародні підходи до збору, використання та обміну інформацією¹⁰

Документ присвячений комплексному аналізу сучасних механізмів збору, використання, інтеграції та міжнародного обміну інформацією про власність на нерухоме майно як одного з ключових інструментів протидії фінансовим злочинам. Автор виходить із того, що нерухомість залишається одним із найбільш привабливих активів для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, корупції, ухилення від сплати податків, обходу міжнародних санкцій, приховування незаконно набутих активів та інших форм економічної злочинності. При цьому основною проблемою сучасних систем реєстрації нерухомості є те, що вони переважно фіксують лише юридичне право власності, тоді як реальний економічний контроль над активами часто здійснюється іншими особами через компанії, трасти, фонди, номінальних власників або інші складні юридичні конструкції. Саме тому документ пропонує переосмислити саме поняття прозорості нерухомості, розширивши його від традиційної реєстрації права власності до комплексної системи збору інформації про всі економічні та правові зв'язки з об'єктом нерухомого майна.

Документ детально обґрунтовує, що прозорість власності на нерухомість має значення далеко за межами захисту права приватної власності чи функціонування ринку нерухомості. Насамперед вона розглядається як критично важливий елемент системи забезпечення національної безпеки, фінансової безпеки держави та верховенства права. Автор демонструє, що відсутність повної інформації про осіб, які фактично контролюють або використовують нерухомість, створює сприятливі умови для придбання земельних ділянок та стратегічних об'єктів особами, які перебувають під міжнародними санкціями, використання нерухомості для легалізації злочинних доходів, приховування корупційних активів, незаконного фінансування політичних процесів, ухилення від сплати податків, а також накопичення великих портфельів нерухомості окремими інвестиційними структурами з метою спекулятивного впливу на ринок житла. Таким чином, прозорість власності на нерухомість розглядається не лише як інструмент боротьби з відмиванням коштів, а як складова ширшої державної політики у сфері економічної безпеки.

Однією з ключових ідей документа є те, що поняття «власність» не повинно обмежуватися лише інформацією про юридичного власника об'єкта нерухомості. Автор детально пояснює, що сучасні схеми приховування активів значно складніші, ніж проста реєстрація майна на підставну особу. Для ефективного виявлення незаконних активів компетентним органам необхідно отримувати інформацію про всі види майнових інтересів, пов'язаних із конкретним об'єктом нерухомості. До таких відносяться права користування, довгострокова оренда, іпотека, фінансування придбання, інші речові права, а також фактичне використання нерухомості. Документ наголошує, що кожен із цих елементів може бути самостійним індикатором незаконної діяльності або дозволяти встановити осіб, які фактично контролюють майно, хоча формально не є його власниками. На численних схемах демонструється, що юридичний власник, кредитор, орендар, особа, яка має право довічного користування, та фактичний мешканець можуть бути різними людьми, і кожен із них потенційно становить інтерес для органів фінансового моніторингу та правоохоронних органів.

Особливе місце у дослідженні займає концепція кінцевого бенефіціарного власника. Автор підкреслює, що саме встановлення фізичної особи, яка фактично володіє, контролює або отримує вигоду від нерухомого майна, є центральним елементом сучасної системи прозорості.

¹⁰ <https://taxjustice.net/wp-content/uploads/2026/07/Integrating-Real-Estate-Ownership-2026-Tax-Justice-Network.pdf>

Документ детально аналізує типові механізми приховування бенефіціарної власності через юридичних осіб, багаторівневі корпоративні структури, трасти та приватні фонди. Показано, що злочинці практично ніколи не оформлюють нерухомість безпосередньо на себе, а використовують юридичних власників, які приховують справжнього вигодоодержувача. Саме тому автор робить висновок, що інформація про юридичного власника без одночасного встановлення кінцевого бенефіціарного власника є недостатньою для ефективного розслідування фінансових злочинів. Документ також звертає увагу на численні законодавчі прогалини, коли країни не вимагають розкриття бенефіціарних власників іноземних юридичних осіб або трастів, що володіють нерухомістю, створюючи можливості для використання офшорних структур з метою приховування активів.

Значний розділ присвячено аналізу трастів та інших юридичних конструкцій як інструментів приховування власності. Документ демонструє, що в багатьох юрисдикціях, особливо у країнах загального права, юридичним власником нерухомості виступає довірчий власник, тоді як фактичні бенефіціари можуть залишатися повністю невідомими державним органам. Автор пояснює, що в межах трастової конструкції різні особи можуть одночасно виконувати функції засновника, номінального засновника, довірчого власника, захисника трасту та бенефіціара, причому далеко не всі вони підлягають обов'язковому розкриттю відповідно до законодавства окремих держав. У результаті правоохоронні органи можуть бачити лише ім'я довірчого власника, помилково вважаючи його фактичним власником активу, хоча реальний контроль над нерухомістю здійснюють зовсім інші особи. Саме ця проблема визначається як одна з найбільших перешкод для ефективного виявлення незаконних активів у міжнародному масштабі.

Документ окремо аналізує міжнародний вимір прозорості нерухомості. Автор зазначає, що транскордонний характер сучасної економіки значно ускладнює встановлення реальних власників активів. Найбільші ризики виникають тоді, коли місцева нерухомість оформлюється на іноземні компанії або трасти, а також коли резиденти певної держави володіють нерухомістю за кордоном. У першому випадку багато країн досі не встановили обов'язку для іноземних юридичних осіб розкривати інформацію про своїх кінцевих бенефіціарних власників під час набуття права власності на нерухоме майно, що створює передумови для використання офшорних компаній та схем непрямого інвестування через іноземні юрисдикції. У другому випадку державні органи практично повністю залежать від міжнародного обміну інформацією, добровільного декларування або міжнародної правової допомоги, що значно ускладнює виявлення активів. Автор наголошує, що саме міжнародна взаємодія повинна стати одним із пріоритетів майбутнього розвитку систем прозорості нерухомості.

Однією з найсильніших сторін документа є детальний аналіз усіх можливих джерел інформації про нерухоме майно. Автор послідовно оцінює функціональні можливості реєстрів нерухомості, податкових органів, підрозділів фінансової розвідки, банків, страхових компаній, нотаріусів, агентів з нерухомості, визначених нефінансових установ та професій (ВНУП), операторів комунальних послуг, платформ короткострокової оренди, сервісів електронної торгівлі та інших приватних компаній. Для кожного джерела аналізуються обсяг інформації, рівень її достовірності, мотиви для правильного декларування, ступінь централізації даних, доступність для компетентних органів, ризик повідомлення клієнта про проведення перевірки, а також придатність для використання під час фінансових розслідувань. Автор доходить висновку, що жодне джерело окремо не забезпечує повної картини, проте їх поєднання дозволяє значно підвищити ефективність виявлення незаконних схем.

Особлива увага приділяється ролі реєстрів нерухомості як базового елементу системи прозорості. Документ визнає їх найбільш повним джерелом інформації про юридичних власників, іпотеки, інші речові права та характеристики нерухомості. Водночас наголошується, що більшість реєстрів не містить інформації про кінцевих бенефіціарних власників, не дозволяє здійснювати пошук за особою-власником, залишається недостатньо цифровізованою або має регіональну структуру, що значно ускладнює використання цих даних компетентними органами. Саме тому автор рекомендує переходити до повністю

централізованих цифрових реєстрів із можливістю пошуку як за об'єктом нерухомості, так і за фізичною особою чи кінцевим бенефіціарним власником.

Документ також детально аналізує роль податкових органів, які накопичують значний обсяг інформації про нерухомість під час адміністрування податку на майно, податку на приріст капіталу, податку на спадщину, оподаткування орендних доходів та інших податків. Автор зазначає, що податкові органи можуть бути єдиним державним органом, який володіє інформацією про нерухомість резидентів за кордоном, особливо у країнах із системою оподаткування світових доходів. Водночас ця інформація часто залишається недоступною для інших органів через режим податкової таємниці, а її повнота залежить від сумлінності декларування платниками податків та ефективності податкового контролю.

Окремий розділ присвячено підрозділам фінансової розвідки та суб'єктам первинного фінансового моніторингу. Документ пояснює, що саме банки, страхові компанії, нотаріуси, брокери з нерухомості та інші ВНУП здійснюють належну перевірку клієнтів, встановлюють кінцевих бенефіціарних власників, аналізують походження коштів та повідомляють про підозрілі операції. Підрозділи фінансової розвідки отримують надзвичайно цінну інформацію про підозрілі схеми, однак їхні бази даних формуються лише внаслідок надходження повідомлень про підозрілі операції, тому не можуть виконувати функцію повного реєстру нерухомості. Автор також звертає увагу на проблему надмірного подання повідомлень про підозрілі операції з превентивною метою, коли суб'єкти первинного фінансового моніторингу направляють велику кількість формальних повідомлень із низькою аналітичною цінністю переважно для уникнення можливих санкцій з боку наглядових органів. Така практика створює додаткове навантаження на підрозділи фінансової розвідки, ускладнює опрацювання дійсно ризикових повідомлень та знижує загальну ефективність аналізу фінансової інформації.

Важливою особливістю документа є аналіз нетрадиційних джерел інформації про фактичне використання нерухомості. Автор показує, що постачальники комунальних послуг, платформи короткострокової оренди, сервіси доставки, поштові оператори, електронна торгівля та навіть мобільні застосунки можуть містити інформацію про осіб, які реально проживають у певному приміщенні. Хоча такі джерела не містять інформації про право власності, вони можуть бути надзвичайно корисними для підтвердження фактичного використання нерухомості під час фінансових розслідувань або повернення активів.

Висновки:

- **Реформа реєстрів нерухомості має бути спрямована не лише на фіксацію юридичного власника, а й на обов'язкове відображення кінцевого бенефіціарного власника, інших речових прав, джерел фінансування та економічних зв'язків із нерухомістю, що значно підвищить ефективність виявлення схем ВК/ФТ, корупції та обходу санкцій.**
- **Найефективнішою моделлю визначено інтеграцію реєстру нерухомості з реєстром юридичних осіб, реєстром кінцевих бенефіціарних власників, податковими базами даних та інформаційними ресурсами підрозділів фінансової розвідки, що забезпечить можливість швидкого пошуку активів за особою або бенефіціаром.**
- **Особливу увагу необхідно приділити іноземним юридичним особам, трастам та іншим організаційно-правовим формам, які володіють нерухомістю, шляхом встановлення обов'язкового розкриття їх кінцевих бенефіціарних власників та інтеграції цієї інформації до національних систем прозорості.**
- **Для підвищення результативності фінансових розслідувань державам доцільно розширювати міжнародний автоматичний обмін інформацією про нерухомість, забезпечувати сумісність інформаційних систем різних органів влади та створювати законодавчі механізми безпечного використання такої інформації у сфері ПВК/ФТ, протидії корупції та повернення активів.**

Завершальна частина документа присвячена побудові так званої «ідеальної моделі прозорості нерухомості». Автор пропонує створити інтегровану цифрову екосистему, у межах якої реєстри нерухомості, реєстри юридичних осіб, реєстри кінцевих бенефіціарних власників, податкові інформаційні системи, інформаційні ресурси підрозділів фінансової розвідки та інші державні бази даних функціонуватимуть як взаємопов'язана інформаційна мережа. Така модель передбачає використання єдиних ідентифікаторів, автоматичний обмін інформацією між органами, можливість пошуку як за конкретним об'єктом нерухомості, так і за юридичним або кінцевим бенефіціарним власником, а також інтеграцію міжнародного обміну інформацією щодо нерухомості. Для досягнення цієї моделі документ рекомендує завершити цифровізацію реєстрів, забезпечити їх централізацію, розширити обсяг обов'язкової інформації про майнові права, поширити вимоги щодо розкриття кінцевих бенефіціарних власників на іноземні компанії та трасти, інтегрувати державні інформаційні системи, запровадити механізми автоматичного виявлення невідповідностей між різними реєстрами та розширити міжнародний автоматичний обмін інформацією про нерухомість із можливістю її використання для цілей ПВК/ФТ, протидії корупції, санкційної політики та повернення активів. У підсумку автор робить висновок, що лише комплексна інтеграція інформації з усіх можливих джерел дозволить сформувати сучасну систему прозорості нерухомості, здатну ефективно протидіяти фінансовим злочинам як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Незаконна онлайн-торгівля об'єктами дикої природи: глобальні тенденції, цифрові ринки та виклики для міжнародного контролю ¹¹

Документ є комплексним аналітичним дослідженням сучасних тенденцій незаконної онлайн-торгівлі об'єктами дикої природи. Його основна мета полягає не лише у фіксації масштабів цього явища, а й у створенні практичної аналітичної моделі, яка дозволяє системно виявляти, аналізувати та прогнозувати розвиток цифрових ринків незаконної торгівлі видами дикої фауни. Документ демонструє, що розвиток електронної торгівлі, соціальних мереж, цифрових платформ, месенджерів та міжнародних B2B-маркетплейсів докорінно змінив способи функціонування незаконної торгівлі дикою природою. Якщо раніше незаконний обіг переважно здійснювався через фізичні ринки або закриті кримінальні мережі, то сьогодні значна його частина функціонує відкрито у цифровому середовищі, використовуючи звичайні торговельні майданчики, що значно ускладнює виявлення таких операцій та потребує принципово нових підходів до моніторингу і правоохоронної діяльності.

В основі дослідження лежить функціонування Global Monitoring System (GMS) – глобальної системи моніторингу незаконної онлайн-торгівлі об'єктами дикої природи, створеної в межах проєкту ECO-SOLVE. Автори детально описують архітектуру цієї системи, яка складається з мережі регіональних центрів моніторингу, розташованих у різних частинах світу та адаптованих до особливостей місцевих ринків. Кожен регіональний центр здійснює систематичний аналіз відкритих цифрових джерел, використовуючи поєднання ручного моніторингу, локальної мовної експертизи та інструментів штучного інтелекту для пошуку, класифікації та аналізу оголошень про продаж охоронюваних видів тварин, їх частин, похідних продуктів і виробів. Методологія побудована за принципом «кошика видів», аналогічно до методик економічного моніторингу, коли визначається перелік пріоритетних видів, що найбільш репрезентативно характеризують глобальні тенденції незаконної торгівлі. При цьому до аналізу включаються як види, занесені до додатків Конвенції CITES, так і види, що охороняються національним законодавством або мають особливе значення для правоохоронних органів окремих держав. Окремою перевагою методології є її адаптивність:

¹¹ <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2026/07/Monitoring-illegal-wildlife-trade-Featuring-musk-deer-in-South-Asia-and-ostrich-trade-in-Cameroon-GI-TOC-July-2026.pdf>

система здатна фіксувати появу нових видів незаконної торгівлі навіть тоді, коли вони не входять до попередньо визначеного переліку об'єктів спостереження.

На основі даних, зібраних у період із квітня 2024 року по квітень 2026 року, автори формують глобальну картину сучасного цифрового ринку незаконної торгівлі дикою природою. За цей період системою було зафіксовано понад 25 тисяч окремих оголошень, які охоплювали понад 280 тисяч окремих товарів, живих тварин або їх похідних продуктів. Моніторинг здійснювався у межах одинадцяти регіональних центрів із використанням шістдесяти шести цифрових платформ двадцятьма трьома мовами. Особливу увагу автори звертають на те, що поширене уявлення про незаконну торгівлю дикою природою як продаж переважно живих екзотичних тварин є значно спрощеним. Насправді понад три чверті всіх зафіксованих товарів становили саме частини тварин, екстракти, похідні продукти, вироби з кісток, шкіри, іклів, панцирів, рогів, лікарські препарати, декоративні вироби та інші комерційні продукти, тоді як продаж живих тварин становив менш ніж чверть усіх виявлених випадків. Майже 93% усіх виявлених оголошень стосувалися видів, включених до Додатків I та II Конвенції CITES, що свідчить про концентрацію незаконної онлайн-торгівлі саме навколо найбільш цінних і найбільш охоронюваних видів.

Окремий розділ документа присвячено аналізу цифрової інфраструктури незаконної торгівлі. Автори демонструють, що сучасний онлайн-ринок надзвичайно концентрований навколо невеликої кількості платформ. Абсолютним лідером є Facebook, який акумулює понад 70% усіх виявлених оголошень. Значно меншу, але все ж важливу роль відіграють WhatsApp, Tokopedia, Shopee, TikTok, YouTube, Instagram, OLX та інші локальні майданчики. Водночас автори підкреслюють, що найбільш недооціненим сегментом залишаються B2B-платформи. Незважаючи на невелику кількість розміщених оголошень, саме вони містять інформацію про найбільші партії продукції, міжнародні експортні поставки, комерційних постачальників, логістичні маршрути та потенційні організовані злочинні мережі. На відміну від соціальних мереж, де переважає роздрібний продаж, B2B-платформи фактично відображають верхній рівень кримінальних ланцюгів постачання та можуть містити відкриті пропозиції щодо експорту слонової кістки, панголінових лусок, рогу носорога, морських огірків та інших особливо цінних товарів без використання прихованої або кодованої мови. Це робить їх надзвичайно важливим джерелом інформації для правоохоронних органів, митних служб і фінансової розвідки.

Документ також демонструє суттєві регіональні відмінності у структурі незаконної торгівлі. Для кожного регіонального центру визначено характерні види продукції, основні рушії попиту, особливості цифрових платформ і специфіку кримінальних ринків. Так, у країнах Південно-Східної Азії домінують вироби зі слонової кістки, продукція з тигрів, ведмедів і панголінів, тоді як у Латинській Америці переважає торгівля екзотичними домашніми тваринами, папугами, приматами та виробами зі шкіри. Для країн Близького Сходу характерний високий попит на соколів, орлів, папуг і предмети розкоші зі слонової кістки, а Камерун вирізняється активним використанням міжнародних B2B-платформ для реалізації продукції великими партіями. Автори наголошують, що кожен регіон має власну структуру попиту, тому універсальні моделі протидії є недостатньо ефективними, а системи моніторингу повинні враховувати локальні особливості цифрового середовища, мов, платформ і моделей поведінки продавців.

Перший тематичний кейс дослідження присвячений онлайн-ринку мускусу кабарги у Південній Азії. Автори показують, що сучасний ринок давно перестав бути частиною виключно традиційної медицини. Значна частина продукції сьогодні реалізується як парфуми, ароматичні олії, пахощі, духовні засоби, люксова косметика або колекційні ароматичні продукти. Саме така комерціалізація створює нові ризики для збереження виду, адже незаконні товари змішуються із синтетичними аналогами, легальними замінниками та численними підробками, які практично неможливо відрізнити лише за змістом оголошення. Дослідження показало, що майже 79% усіх виявлених пропозицій реалізуються через звичайні міжнародні маркетплейси, такі як Etsy, Amazon, IndiaMART та Flipkart, тоді як соціальні мережі виконують лише допоміжну роль. Майже всі продавці використовують рекламні твердження про «натуральний», «дикий», «справжній» або «гімалайський» мускус, однак достовірність таких заяв практично неможливо підтвердити без проведення експертного дослідження. При цьому автори описують масштабне поширення фальсифікованої продукції, коли мускусні залози імітуються зі шкіри великої рогатої худоби або інших тварин із використанням штучного волоссяного покриву. Такий ринок підробок одночасно підтримує високий попит на продукцію із загрозованих видів і стимулює розвиток масштабного споживчого шахрайства. Особливо показовим є те, що переважна більшість виявлених оголошень походить саме з Індії, попри надзвичайно суворе національне законодавство щодо охорони кабарги.

Висновки:

- **Необхідно розширювати державний моніторинг із соціальних мереж на великі B2B-платформи та маркетплейси**, оскільки саме вони дедалі частіше використовуються для міжнародної торгівлі великими партіями продукції дикої природи та можуть містити інформацію про організовані злочинні мережі.
- **Доцільно інтегрувати інформацію про онлайн-оголошення до систем управління митними та фінансовими ризиками**, використовуючи дані про продавців, телефони, платіжні реквізити, логістичні маршрути та цифрові ідентифікатори для виявлення організованих схем незаконної торгівлі.
- **Платформи електронної торгівлі повинні вимагати підтвердження законного походження продукції**, яка позиціонується як отримана від видів, що охороняються CITES, а також блокувати неправдиві твердження про «натуральне», «дикоросле» або «гімалайське» походження товарів без відповідних доказів.
- **Ефективна протидія незаконній онлайн-торгівлі об'єктами дикої природи потребує міжвідомчої взаємодії природоохоронних органів, митниці, правоохоронних органів, підрозділів фінансової розвідки, платіжних сервісів та цифрових платформ із використанням спільних механізмів виявлення, аналізу та припинення діяльності злочинних мереж.**

Другий тематичний кейс присвячено онлайн-ринку страусів у Камеруні. Автори звертають увагу на принципово іншу природу цього ринку. Якщо у випадку мускусу основною проблемою є приховування незаконного походження продукції, то ринок страусів характеризується передусім високим рівнем правової невизначеності. Через міжнародні B2B-платформи відкрито рекламуються яйця страусів, живі птахи, м'ясо, пір'я та інша продукція із заявами про можливість експорту до інших країн. Водночас у більшості випадків відсутні підтвердження існування зареєстрованих ферм, племінного фонду, ветеринарної документації або інших доказів легального походження товару. Таким чином одна й та сама цифрова інфраструктура може використовуватися як для законної торгівлі продукцією страусиних господарств, так і для легалізації товарів невідомого або незаконного походження. Автори підкреслюють, що основне завдання державної політики полягає не у виборі між розвитком фермерства та охороною дикої природи, а у створенні прозорої системи реєстрації, простежуваності

походження продукції, контролю за виробниками та ефективного державного нагляду за експортними операціями.

Завершальна частина документа містить комплекс практичних рекомендацій, адресованих урядам, правоохоронним органам, митним службам, підрозділам фінансової розвідки, адміністраторам цифрових платформ, платіжним системам і природоохоронним організаціям. Автори пропонують запровадити обов'язкові механізми автоматичного виявлення та блокування продажу видів, що охороняються CITES, використовувати алгоритми пошуку повторних продавців, забезпечити збереження цифрових доказів для правоохоронних органів, надати дослідникам контрольований доступ до даних платформ, посилити перевірку великих партій товарів, які продаються через B2B-майданчики, інтегрувати інформацію про онлайн-оголошення до систем митного профілювання ризиків, аналізувати платіжні реквізити, телефонні номери, логістичні маршрути та цифрові акаунти продавців для виявлення організованих злочинних мереж, а також розвивати міжвідомчу співпрацю між митними органами, фінансовою розвідкою, природоохоронними службами та цифровими платформами. Окремо рекомендується запровадити жорсткіші вимоги до підтвердження законного походження продукції, яка позиціонується як отримана від охоронюваних видів, а також здійснювати систематичну перевірку всіх тверджень про «натуральне», «дикі» чи «гімалайське» походження товарів. Загалом автори доходять висновку, що сучасна незаконна торгівля об'єктами дикої природи дедалі більше трансформується у цифровий транснаціональний бізнес, успішна протидія якому можлива лише за умови поєднання сучасної аналітики даних, цифрового моніторингу, міжнародного співробітництва, міжвідомчого обміну інформацією та активної участі приватного сектору в запобіганні використанню цифрових платформ для незаконної торгівлі.

Рекомендовані події

Онлайн-вебінар від Європолу: «Як схеми онлайн-шахрайства стають все більшою загрозою»¹²

Онлайн-шахрайство наразі є сферою організованої злочинності, що зростає найшвидше. Злочинні мережі працюють як масштабні транснаціональні індустрії та націлюються як на окремих осіб, так і на цілі організації. Саме цій темі присвячений 4-й епізод серії вебінарів від експертів Європолу!

Про що захід?

На експертній сесії обговорять те, як шахраї використовують сучасні логістичні, технічні та фінансові операції. Особливу увагу приділять розвитку генеративного штучного інтелекту (ШІ) - злочинці все частіше використовують його для персоналізації методів соціальної інженерії, що робить їхні атаки більш переконливими та небезпечними. Спікером виступить Хорхе Росаль Косано (Jorge Rosal Cosano), керівник однієї з команд Європолу.

Кому це буде корисно?

Цей захід створений для широкого кола спеціалістів, зокрема для:

- Співробітників правоохоронних органів;
- Слідчих та аналітиків у сфері кіберзлочинності;
- Законодавців, політиків та представників влади;
- Журналістів та науковців;
- Фахівців приватного сектору, які працюють у галузі кібербезпеки;
- Усіх інших зацікавлених сторін, які прагнуть боротися з кіберзлочинністю.

¹² <https://www.europol.europa.eu/publications-events/events/how-online-fraud-schemes-are-becoming-growing-threat>

Коли: 14 липня 2026 року, 14:00 - 14:45 (за центральноєвропейським часом, CEST).

Формат: Онлайн-трансляція.

ІНШІ НОВИНИ

Архітектура тіньового грального бізнесу турецького олігарха в Європі ¹³

Опубліковане розслідування міжнародного консорціуму журналістів, до якого увійшли OCCRP, Frontstory.pl, TVN24, NGL.media та CIREN, проливає світло на багатопланову та високоризикову діяльність турецького підприємця Федлана Кілічаслана, який, попри міжнародний ордер на арешт та низку кримінальних проваджень, продовжує розширювати свою присутність у Європі.

Щоб зрозуміти масштаб цієї системи, варто почати з хронології переміщень Кілічаслана. Його вихід із Туреччини не був добровільним бажанням змінити клімат чи розширити бізнес-горизонти – він був спричинений цілеспрямованим тиском турецької влади, яка ще у 2018 році розпочала масштабну кампанію з блокування нелегальних гральних сайтів. Однак Кілічаслан виявив надзвичайну стійкість до цього тиску, продемонструвавши блискуче володіння тактикою "дзеркальних доменів". Суть цієї тактики полягає в тому, що коли турецький регулятор блокує черговий вебресурс, компанія протягом лічених годин запускає новий домен з майже ідентичною назвою та тим самим інтерфейсом, додаючи до адреси лише порядковий номер. Розслідування зафіксувало, що кількість таких заблокованих варіантів сягнула від MadridBet10 до MadridBet569, а внутрішні документи компанії свідчать про існування щонайменше 940 дзеркал. Така архітектура робить тотальне блокування практично неможливим – це гра в ката-мишу.

Показово, що Кілічаслан не обмежився лише технічними рішеннями. Він переніс інфраструктуру свого бізнесу до Європи, обравши Варшаву як новий операційний хаб, а його компанія FAF Global (згодом перейменована на Oliwka Covenant Technologies) насправді займалася не абстрактним «ІТ-аутсорсингом», а виконувала критично важливу роль у цій схемі – забезпечувала прямий маркетинг та підтримку клієнтської бази. Колишній співробітник цієї фірми надав журналістам беззаперечні докази: скріншоти повідомлень, у яких співробітники кол-центру розсилали сотням, а можливо, й тисячам гравців SMS та повідомлення в месенджерах із новими адресами дзеркальних сайтів. Це не пасивне «розміщення реклами» – це активна, цілеспрямована та професійна робота з утримання клієнтської бази в умовах тотальних блокувань. І ця діяльність здійснювалася з території Польщі, яка має власне, досить жорстке, законодавство про азартні ігри.

Саме це створює ключову юридичну колізію. Польське законодавство категорично забороняє не лише саму організацію азартних ігор без ліцензії, але й будь-яке їх просування чи рекламу. Використання телемаркетингу для залучення гравців на сайти, які не мають польської ліцензії, є прямим порушенням Кримінально-податкового кодексу і тягне за собою не просто адміністративну відповідальність, а значні штрафи, які можуть сягати мільйонів злотих. Таким чином, Кілічаслан, прикриваючись вивіскою легальної ІТ-компанії, фактично вів кримінальну діяльність, що підпадала під юрисдикцію польських правоохоронців. Не дивно, що Варшавська окружна прокуратура відкрила провадження щодо відмивання коштів, пов'язане з Кілічасланом та його структурами, і, за даними джерел у поліції, банківські рахунки як самого підприємця, так і його компанії були заблоковані.

Водночас розслідування виводить на поверхню проблему так званої «ліцензійної бутафорії». На офіційних сайтах MeritKing та KingRoyal зазначено, що вони управляються компанією Exelogix, зареєстрованою на крихітному острівному архіпелазі Сент-Вінсент і Гренадини. Ця

¹³ <https://www.occrp.org/en/investigation/inside-the-european-gambling-operation-of-a-wanted-turkish-businessman>

юрисдикція є класичним офшором із тотальною конфіденційністю власників та мінімальним оподаткуванням. Журналістам не вдалося встановити кінцевого бенефіціара Exelogix, а колишній співробітник цієї фірми з Північного Кіпру зізнався, що навіть працівники не знали імені справжнього власника – менеджмент спілкувався виключно під псевдонімами, а власника називали просто «босом». Це абсолютно непрозора структура. Окремо зазначається, що ліцензії на гральну діяльність були отримані цими сайтами на Коморських островах та острові Анжуан. Ці юрисдикції не визнаються жодним європейським регулятором, і їхні дозвільні документи не мають жодної юридичної сили на території Польщі чи інших країн ЄС. Однак для пересічного гравця наявність будь-якої ліцензії створює ілюзію легальності, що є класичним прийомом маніпуляції.

Надзвичайно показовим є і кейс з Україною, який додає до цієї історії ще один шар. У 2018 році Кілічаслан заснував компанію New Federer, яка, за даними Служби безпеки України, займалася шахрайськими діями стосовно українських та турецьких громадян. У квітні 2022 року суд у Вінниці санкціонував обшук в офісі цієї компанії, а справу було передано до Національної поліції. Проте найцікавішим є подальший розвиток подій: власником New Federer виявився громадянин України, який, за даними журналістів, є номінальним директором сотень компаній та має кілька кримінальних судимостей за наркотики та розбої. У розмові з NGL.media він зізнався, що за реєстрацію кожної компанії на своє ім'я отримував приблизно 20 доларів США, і не пам'ятає Кілічаслана. Це класична практика використання «підставних осіб» (номінальних директорів), яка дозволяє вивести реального бенефіціара з-під удару. У грудні 2023 року ім'я Кілічаслана знову згадувалося в українському судовому контексті – Київський суд розглядав запит Туреччини про надання правової допомоги, що свідчить про активний міжнародний розшук та спроби встановити маршрути руху його капіталів.

Важливим штрихом до портрета є нещодавня трансформація структури власності в Польщі. У червні 2026 року FAF Global змінила назву на Oliwka Covenant Technologies, а її новим власником став Семіх Сачлі, який раніше входив до правління благодійного фонду Кілічаслана. Сачлі запевняє, що він самостійно ініціював купівлю, побачивши потенціал бізнесу та загрозу його краху через медійний тиск. Однак час цієї трансакції викликає очевидні підозри: вона відбувається на тлі розслідування відмивання коштів та активного пресингу з боку турецької прокуратури, яка у листопаді 2025 року оголосила Кілічаслана в міжнародний розшук. Зазвичай у таких випадках переоформлення активів на номінальних власників із формальним розривом зв'язків є спробою зберегти бізнес, вивівши його з-під прямої конфіскації або арешту. Той факт, що Сачлі не зміг надати зрозумілих пояснень щодо блокування банківських рахунків компанії, лише підсилює підозри.

Не оминув Кілічаслан своєю увагою й Піренейський півострів. Його компанія Fedcel Group діяла в Барселоні, а роком раніше він зареєстрував кол-центр у Португалії. Але справжній удар стався в Іспанії, де бізнесмена було заарештовано за обвинуваченнями у сексуальному насильстві, які не мають прямого стосунку до його грального бізнесу, однак демонструють його схильність до поведінки, що виходить за межі закону. Іспанська влада конфіскувала його паспорт і заборонила залишати країну, що фактично позбавляє його свободи пересування.

Якщо дивитися на цю історію системно, то постає образ надзвичайно гнучкого і технологічного бізнесу, який використовує арбітраж між правовими системами різних держав. Офшори Сент-Вінсенту забезпечують анонімність; Коморські острови надають дешеві та невизнані ліцензії, що створюють фасад легальності; польський офіс виконує функції маркетингового хабу, використовуючи висококваліфіковану робочу силу; українська компанія використовується як підставний майданчик, а номінальні власники беруть на себе юридичну відповідальність. При цьому кінцевий бенефіціар залишається недосяжним. Така модель не є унікальною вигадкою Кілічаслана – це типовий шаблон для організованого транснаціонального грального бізнесу в сірій або чорній зонах.

Реакція держав свідчить про те, що вони починають усвідомлювати масштаб загрози. Туреччина веде наполегливу боротьбу на рівні блокування доменів, хоча ця боротьба схожа на боротьбу з Гідрою. Польща залучила важку артилерію у вигляді розслідування відмивання коштів та блокування рахунків. Іспанія обмежила пересування підозрюваного. Проте відсутність швидкої та скоординованої оперативної реакції з обміном інформацією між цими країнами дає змогу Кілічаслану та його партнерам перегруповуватися. Зміна назви компанії та передача прав власності Сачлі виглядають як черговий тактичний маневр у цій довгій грі.

Окремо варто звернути увагу на соціальний аспект проблеми. Азартні ігри є високомаржинальним бізнесом, який заробляє на людських слабкостях, а в умовах, коли країна на кшталт Туреччини намагається заборонити онлайн-казино, попит на них не зникає, а витісняється в тінь. Компанії Кілічаслана задовольняють цей попит, не несучи жодної соціальної відповідальності, не сплачуючи податків до турецького бюджету та не дотримуючись правил захисту гравців від лудоманії. Це робить його діяльність не лише економічно злочинною, а й соціально небезпечною.

Таким чином, опубліковане розслідування є не просто збіркою фактів про одного підприємця, а своєрідним зрізом сучасних глобалізованих ризиків. Воно демонструє, наскільки вразливими є національні юрисдикції перед обличчям цифрових корпорацій, які вміло маніпулюють своєю структурою, географією та технологіями.

Цей кейс ставить перед правоохоронцями та законодавцями гостре питання: як ефективно переслідувати злочин, якщо сам злочин не має однієї географічної точки прив'язки, а власник використовує зміну назв та підставних осіб швидше, ніж суд встигає винести рішення? Доки це питання залишається без відповіді, подібні схеми процвітатимуть, наживаючись на прогалинах у законах і створюючи ілюзію всездозволеності, яку втілює в життя Федлан Кілічаслан – людина, яка завдяки своїм зв'язкам та офшорним конструкціям залишається недосяжною для правосуддя, попри десятки кримінальних справ та міжнародний ордер на арешт.

Безсмертя франшизи: чому усунення лідера не знищить Трен де Арагуа ¹⁴

Смерть Ектора Рустенфорда Герреро Флореса, відомого як Ніньо Герреро, яка стала результатом спільної операції Сполучених Штатів і Венесуели в червні 2026 року, знаменує собою завершення цілої епохи в історії організованої злочинності західної півкулі.

Однак, попри символічну вагу цієї події та п'ятимільйонну нагороду за його голову, оголошену адміністрацією Трампа, усунення цього лідера навряд чи спричинить колапс створеної ним структури. Щоб зрозуміти, чому смерть ватажка не є синонімом поразки угруповання, необхідно глибоко проаналізувати феномен Трен де Арагуа, який Ніньо Герреро вибудував не як традиційну вертикальну ієрархію, а як гнучку та адаптивну кримінальну екосистему.

Кар'єра Ніньо Герреро є класичним прикладом того, як в'язнична система, занедбана державою, перетворюється на інкубатор для найнебезпечніших злочинних синдикатів. Його шлях розпочався на початку 2000-х років у штаті Арагуа, де він здобув репутацію жорстокого злочинця, займаючись дрібною торгівлею наркотиками та краденим майном. Перше ув'язнення за звинуваченням у вбивстві у 2010 році, втеча та повторний арешт у 2013 році стали поворотними точками, які перетворили його з пересічного бандита на архітектора злочинної імперії.

Саме в стінах в'язниці Токорон, яка на той час вже вийшла з-під контролю влади, він заснував Трен де Арагуа. Ситуація в пенітенціарній системі Венесуели, де чисельність ув'язнених з 2000

¹⁴ <https://insightcrime.org/news/nino-guerrero-is-dead-this-is-how-he-built-latin-americas-most-notorious-criminal-franchise/>

по 2015 рік зростає більш ніж втричі, а масові вбивства стали рутиною, змусила уряд піти на угоду з дияволом. Держава фактично передала контроль над в'язницями лідерам угруповань, так званим «пранес», дозволяючи їм керувати пенітенціарними установами в обмін на відносний контроль насильства всередині. Це стало фатальною помилкою, яка дозволила Ніньо Герреро перетворити Токорон на справжню фортецю та штаб-квартиру своєї кримінальної діяльності.

Варто детальніше розглянути феномен його правління всередині в'язниці, адже це стало основою для майбутньої експансії. Токорон при Ніньо Герреро перестав бути місцем покарання і перетворився на елітний кримінальний курорт, де ватажок жив у двоповерховому будинку з басейном та бейсбольним полем. Він контролював кожен аспект життя всередині периметру: стягував податки з ув'язнених, визначав, хто може відвідувати в'язницю, і, що найважливіше, його люди мали свободу пересування, вільно виходячи за межі стін для виконання злочинних завдань. Саме ця автономія дозволила Трен де Арагуа вийти далеко за межі штату Арагуа. Початковий спектр діяльності угруповання був доволі стандартним для латиноамериканських банд: вимагання, викрадення людей, дрібна торгівля наркотиками, замовні вбивства та викрадення автомобілів. Однак ключовим фактором, який вивів Трен де Арагуа на міжнародний рівень, стала не стільки стратегічне планування, скільки масовий економічний колапс Венесуели, який спричинив одну з найбільших міграційних криз у сучасній історії регіону.

Мільйони венесуельців, рятуючись від злиднів та політичної нестабільності кінця 2010-х років, мігрували до сусідніх країн – Колумбії, Перу, Чилі та інших. Разом із чесними громадянами хвиля вимушених переселенців винесла на береги цих держав і кримінальних елементів. Ніньо Герреро, який керував процесом зі своєї «штаб-квартири» в Токороні, скористався цією ситуацією з неабиякою діловою хваткою. Він відправляв своїх найбільш відданих послідовників створювати нові «філії» за кордоном, вербувати місцевих злочинців та вбудовуватися в діаспори. Це дозволило угрупованню не лише масштабувати традиційні види злочинів, але й вийти на принципово новий рівень завдяки контролю над торгівлею людьми та контрабандою мігрантів. Цей напрямок виявився надзвичайно прибутковим, адже банда отримала доступ до вразливих категорій населення, які перебували у безправному становищі за межами батьківщини. Таким чином, Трен де Арагуа перетворився на транснаціональну загрозу, використовуючи міграційні маршрути як власну логістичну мережу.

Варто зазначити, що політичний тиск на адміністрацію Ніколаса Мадуро, посилений передвиборчими процесами, змусив владу нарешті вдатися до рішучих дій. Операція з відновлення контролю над Токороном 23 вересня 2023 року, в якій взяли участь тисячі поліцейських та військових, мала на меті завдати вирішального удару по злочинному угрупованню. Проте, як це часто буває в боротьбі з організованою злочинністю, верхівка, включно з Ніньо Герреро, зникла задовго до початку штурму, отримавши попередження. Це засвідчило, що навіть у найскладніші моменти ватажок зберігав контроль над інформаційними потоками.

Втрата Токорону стала критичним, але не фатальним ударом по імперії Ніньо Герреро. Ця подія призвела до кардинальної трансформації структури угруповання. Якщо раніше Трен де Арагуа функціонував як відносно централізована структура з чітко визначеним центром прийняття рішень у Венесуелі, то після втечі лідера та втрати фізичної фортеці організація перетворилася на мережу децентралізованих «франшиз». Цей перехід є надзвичайно важливим для розуміння майбутнього організації після смерті її засновника. Окремі осередки в різних країнах, які колись були жорстко прив'язані до командування з Токорону, тепер діють як автономні бренди, об'єднані спільною назвою, певними «стандартами» ведення війни та використанням спільних кримінальних схем, але без єдиного вертикального управління. Вони підтримують вільні зв'язки один з одним, укладають тимчасові альянси з місцевими бандами, але ключові рішення, особливо щодо бізнесу з торгівлі людьми та наркотиками, ухвалюються на місцевому рівні. Саме тому згадка Трен де Арагуа в медіа та офіційних звітах часто є

перебільшенням, адже під цією вивіскою часто діють різні, іноді навіть конкуруючі групи, які лише використовують ім'я для залякування або отримання статусу.

Факт визнання адміністрацією Трампа Трен де Арагуа іноземною терористичною організацією у 2025 році став спробою застосувати нові інструменти тиску, адже навіть після втечі та втрати центру, репутація Ніньо Герреро була настільки овіяна легендами, що його усунення вважалося стратегічним пріоритетом. Проте смерть ватажка у 2026 році, враховуючи високий рівень децентралізації, скоріше за все, матиме мінімальний вплив на операційну спроможність окремих осередків. На відміну від класичних мафіозних синдикатів, які тримаються на особистому авторитеті «хрещеного батька», успіх Трен де Арагуа полягав у створенні системи, здатної до самовідтворення. Лідери філій в Перу, Чилі чи Колумбії вже давно звикли діяти самостійно, володіють власними ресурсами та каналами постачання зброї та наркотиків. Більше того, усунення номінального лідера може спровокувати період тимчасової турбулентності через боротьбу за символічну спадщину та зв'язки з венесуельськими джерелами постачання, однак ця боротьба навряд чи переросте у тотальну війну, адже кожен осередок є самодостатнім.

Отже, аналіз життєвого шляху Ніньо Герреро та еволюції Трен де Арагуа дозволяє зробити невтішний висновок: стратегія «усунення лідера» (kingpin strategy), яку так активно просувають Сполучені Штати, у цьому випадку виявилася застарілою тактикою. Її застосування до мережових структур нагадує боротьбу з гідрою, де на місці однієї відрубаної голови виростають десятки нових, але тепер із власним мозком.

Герреро створив не просто банду, а кримінальний бренд, який переживе свого творця. Трен де Арагуа сьогодні – це не імперія, а архіпелаг злочинних анклавів, здатних до адаптації та процвітання в умовах кризи. Доки існуватимуть потоки мігрантів, соціально-економічна нестабільність у регіоні та корупція, доки існуватиме попит на нелегальні послуги, загроза, що носить назву Трен де Арагуа, залишатиметься реальністю для Латинської Америки.

Ліквідація Ніньо Герреро стала важливою тактичною перемогою правоохоронних органів, проте вона не відповідає на головне стратегічне питання: як протистояти децентралізованій системі, яка не має єдиного центру для знищення, але має безліч периферій, готових до подальшого розростання.

Для загального розвитку

Британський досвід залучення дослідницької спільноти до оцінки FATF 2027 року¹⁵

У коментарі, опублікованому 30 червня 2026 року дослідницею Веронікою Стратфорд-Тьюк у межах Центру фінансів і безпеки Royal United Services Institute (RUSI), проаналізовано безпрецедентний крок Великої Британії, яка вперше офіційно запросила дослідницьку спільноту до підготовки й супроводу власної оцінки FATF. Авторка наголошує, що FATF як глобальна організація зі встановлення правил у сфері ПВК/ФТ традиційно культивує закритість: взаємні оцінки - один із найвпливовіших інструментів організації - і досі ухвалюються консенсусом на закритих пленарних засіданнях, а залучення зовнішніх експертів має здебільшого периферійний характер (яскравим винятком була співпраця з громадянським суспільством щодо звіту про незаконну торгівлю дикими тваринами у 2020 році під сінгапурським головуванням).

Контекстуально коментар прив'язаний до зміни головування у ФАТФ. Британське головування визначило глобальну протидію шахрайству, впровадження ризик-орієнтованого підходу та обмін інформацією як пріоритети, а сама Велика Британія водночас готується до

¹⁵ <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/opening-door-uks-2027-financial-action-task-force-evaluation>

власної оцінки: виїзний візит оцінювачів FATF запланований на червень 2027 року, а ухвалення звіту очікується на пленарному засіданні FATF у 2028 році.

Авторка підкреслює принципову відмінність п'ятого раунду оцінювання FATF від попередніх: якщо четвертий раунд номінально перевіряв не лише закони, регламенти й правозастосовні заходи, а й те, наскільки ефективно вони спрямовані на специфічні для країни ризики, то п'ятий раунд суттєво підвищує вимоги до доведення реальної, ризик-орієнтованої ефективності. Показовим є контраст між двома юрисдикціями, оціненими за новою методологією: Сінгапур, єдиний інший глобальний фінансовий центр з оприлюдненим звітом за методологією п'ятого раунду, продемонстрував потужну структуру ПВК/ФТ, однак не досяг жодного проміжного результату на рівні «високої ефективності», тоді як Латвія досягла п'яти таких результатів. Це вказує на те, що п'ятий раунд суттєво посилює тягар доведення для країн, і саме тому оцінка Великої Британії розглядається як тестовий кейс того, наскільки змістовно FATF перевірятиме країни щодо шахрайства як предикатного злочину для відмивання коштів - тим більше, що шахрайство стало найпоширенішим видом злочину у Великій Британії.

Центральна теза коментаря полягає в тому, що для оцінки реальної ефективності країн команди оцінювачів FATF спираються на документальні докази та виїзний візит для спілкування із зацікавленими сторонами, тоді як донедавна єдиним джерелом такої інформації були виключно уряд, регулятори, фінансові установи та регульовані професії. Авторка наголошує, що ця інформація є необхідною для розуміння дизайну, впровадження та функціонування систем, однак не дає повної картини: дослідницька спільнота та інші представники третього сектору володіють незалежною інформацією про ризики, тенденції та реальні результати заходів ПВК/ФТ, яка стає дедалі важливішою в міру того, як фокус FATF зміщується у бік ефективності.

У червні 2026 року секретаріат FATF провів у Міністерстві фінансів Великої Британії перше в історії організації навчання для дослідницьких та інших організацій щодо оцінюваної країни, що стало відходом від традиційної закритої практики ФАТФ і створило прозорий канал для прямого подання доказів команді оцінювачів - запит, який громадянське суспільство та журналісти висували давно. У відповідь на цю можливість Група із завдання FATF Великої Британії при RUSI (UK FATF Taskforce) - об'єднання зовнішніх експертів - самостійно аналізує суттєві ризики Великої Британії та формулює питання щодо ефективності для команди оцінювачів FATF, а також вивчає тенденції з інших оцінок п'ятого раунду та напрями, що можуть потребувати додаткової уваги FATF.

Авторка завершує коментар тезою про те, що значення міжсекторальної залученості виходить за межі одного тренінгу чи однієї оцінки - йдеться про культуру роботи та питання легітимності. Довіру до процесу FATF протягом тривалого часу підривало відчуття поза закритим колом організації, що оцінювання не є прозорими і не відображають реальні ризики, притаманні великим економікам на кшталт Великої Британії: попри те, що у 2018 році Велика Британія отримала найвищу оцінку серед порівнюваних країн, вона залишалася привабливим хабом для глобальних незаконних фінансів, що ставило під сумнів саму релевантність FATF. Британський підхід 2027 року, на думку авторки, є демонстрацією того, що можливо, якщо країна прагне не просто «скласти іспит», а підняти планку якості власної оцінки.

Ваша думка важлива!

1. Яким чином Україна може інтегрувати ризик-орієнтований підхід, регулярне оцінювання та механізми постійного оновлення до національної стратегії протидії шахрайству для своєчасного реагування на нові форми шахрайства?
2. Які законодавчі та інституційні зміни необхідно здійснити в Україні для формування правової основи функціонування токенизованих фінансових ринків, включаючи визнання смартконтрактів, цифрових активів та остаточності розрахунків?
3. Наскільки поширення стейблкоїнів та криптоактивів може стати для України інструментом фінансової стійкості, чи, навпаки, це створить неконтрольований канал «цифрової доларизації», який підірве зусилля НБУ зі зниження інфляції та контролю за готівковим обігом?
4. Як Україна може використати свій потенціал для цифровізації податкової системи та боротьби з ухиленням від оподаткування через криптовалюту та інші цифрові активи?
5. З огляду на те, що більшість випадків контрабанди виявляються у поштових відправленнях, наскільки ефективною є українська система моніторингу посилок, особливо з урахуванням величезного обсягу гуманітарної та комерційної пошти?
6. Які конкретні докази ефективності Україні необхідно системно накопичувати вже зараз, аби відповідати підвищеним вимогам методології п'ятого раунду?
7. Які саме законодавчі зміни потрібні в Україні для формалізації оперативного (а не лише стратегічного) обміну інформацією в межах публічно-приватних партнерств?

Контактуйте щодо цього документу з Міністерством фінансів України:

- **Email:** aml_bulletin@minfin.gov.ua
- **Поштова адреса:** Міністерство фінансів України, Україна, 04071, м. Київ, вул. Межигірська, 11
- **Ідентифікація контакту:** стосовно Методологічного Бюлетеня № МінФін-AML-2026-28

Бюлетень є аналітичною розробкою методологічної команди Департаменту антилегалізаційної політики Міністерства фінансів України, спрямованою на поширення кращих практик, дослідження новітніх типологій та глобальних регуляторних і правоохоронних тенденцій у сфері ПВК/ФТ/ФР. Видання призначене для підвищення інституційної спроможності всіх учасників AML системи України та сприяння ефективному управлінню ризиками ВК/ФТ/ФР з урахуванням міжнародних стандартів та актів права ЄС.

Щоб отримати доступ до інших Методологічних Бюлетенів – перейдіть за посиланням [[офіційний веб-сайт Міністерства фінансів](#)].